

Sledovi rimskodobne poselitve na Grubljah pri Vipavi

Vesna TRATNIK

Izvleček

Predstavljeni so rezultati predhodnih arheoloških raziskav in zaščitnega arheološkega izkopavanja na najdišču Grublje pri Vipavi, ki so potekale leta 2008. Upoštewane so ugotovitve starejših raziskav, najdbe so podrobno analizirane. Izkopavanja so zajela zahodni rob rimskodobnega naselbinskega območja, ki je bilo verjetno poseljeno od konca 1. do konca 4. stoletja. Glede na odkrite strukture domnevamo, da je na Grubljah v tem času stalo manjše podeželsko naselje, zgrajeno ob robu Vipavskega polja, v bližini itinerarske ceste Akvileja–Emona. Zbir drobnih najdb je pester in podoben tistemu, ki ga najdemo v sočasnih naselbinskih plasteh na najdiščih zahodne Slovenije. Odlomki uvožene namizne keramike in amfor za vino nakazujejo določeno blaginjo prebivalcev raziskane nasebine.

Gljučne besede: rimska doba, akvilejski ager, Vipava, Grublje, nasebina, lončenina, zgodnji srednji vek, pasni okov

Abstract

The article presents the results of the preliminary archaeological investigations and rescue excavation that were conducted at Grublje near Vipava in 2008. The results take into account previous research at the site as well as a detailed analysis of the small finds. The excavation revealed the western edge of a Roman-period settlement, most probably inhabited between the end of the first and the fourth centuries AD. The excavated structures can be interpreted as the remains of a small countryside settlement, which was situated on the fringes of the Vipava Valley in the vicinity of the Roman road from *Aquileia* to *Emona*. The small finds are varied and comparable to those from contemporary sites in western Slovenia. They include fragments of imported pottery and wine amphorae that indicate a relatively prosperous settlement.

Keywords: Roman Period, Vipava Valley, Grublje, settlement, pottery, Early Middle Ages, strap-end

LEGA NAJDIŠČA IN ZGODOVINA RAZISKAV

Najdišče leži na severnem obrobju Vipave, na poljih, ki jih od vzpetine Stari grad loči današnja struga hudournika Bela (*sl. 1–3*). Območje ob hudourniku se imenuje Ob Beli, prostor zahodno od ceste Vipava–Vrhpolje pa je bil nekoč poimenovan Grublje. Čeprav se toponim, ki je bil v rabi še na začetku 19. stoletja (prim. Franciscejski kataster za Kranjsko, *sl. 2*), ni ohranil, so ga na novo potrdile arheološke raziskave.

Ledini Bela in Grublje¹ sta bili kot rimsko naselbinsko območje prepoznani že leta 1984, ko

sta bila v izkopih jarka za telefonski kabel odkrita plast z rimskodobnimi najdbami in temelj zidu (*sl. 3*: znotraj območja 1).²

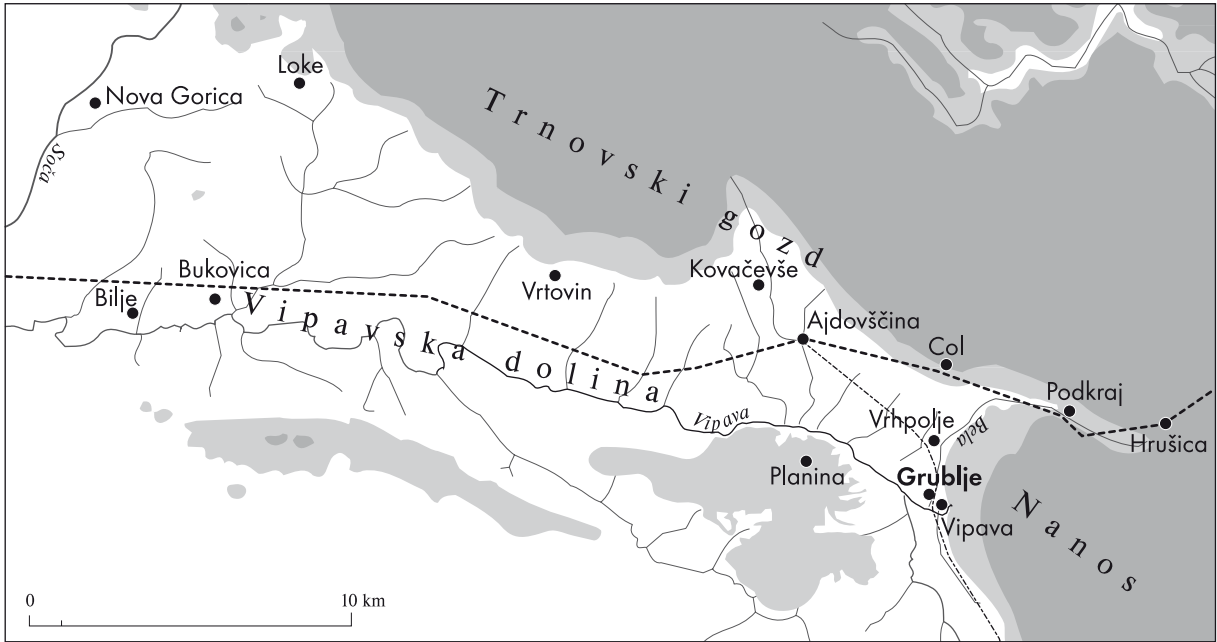
Zemljišče ob Beli je bilo delno raziskano v letih 2001 (*sl. 3*: 1)³ in 2003–2005 (*sl. 3*: 1),⁴ ko so bili dokumentirani izkopi ob gradnji infrastrukture in izpeljana izkopavanja pri novogradnji na parc. št. 2430/14 in 2430/13, vse k. o. Vipava (Ob Beli). Izkopavanja je vodila Nada Osmuk (ZVKDS, OE Nova Gorica). Odkriti so bili temelji zidov in s prodniki tlakovana površina, plast z žgani no, odlomki lončenine in rimskodobni opečni

¹ Register nepremične kulturne dediščine, evidenčna številka dediščine: EŠD 12173. Arheološki kataster Slovenije – ARKAS: ID 021818.05.

² Izkopavanja je vodila Nada Osmuk, ZVKDS, OE Nova Gorica (Osmuk 1985).

³ Osmuk 2002–2004, 235, omemba.

⁴ Osmuk 2000–2004; 2005.

Sl.1: Vipavska dolina. Pomembnejša rimskodobna najdišča in shematski potek rimske ceste.
Fig. 1: The Vipava Valley. Important Roman sites and a schematic course of the Roman road.

Sl. 2: Lokaciji Bela in Grublje na Franciscejskem katastru iz 19. stoletja (vir: SI AS 176/A/A212/g/02, © Arhiv republike Slovenije).

Fig. 2: Bela and Grublje sites on the Franciscean Cadastre from the 19th century (source: SI AS 176/A/A212/g/02, © ARS).

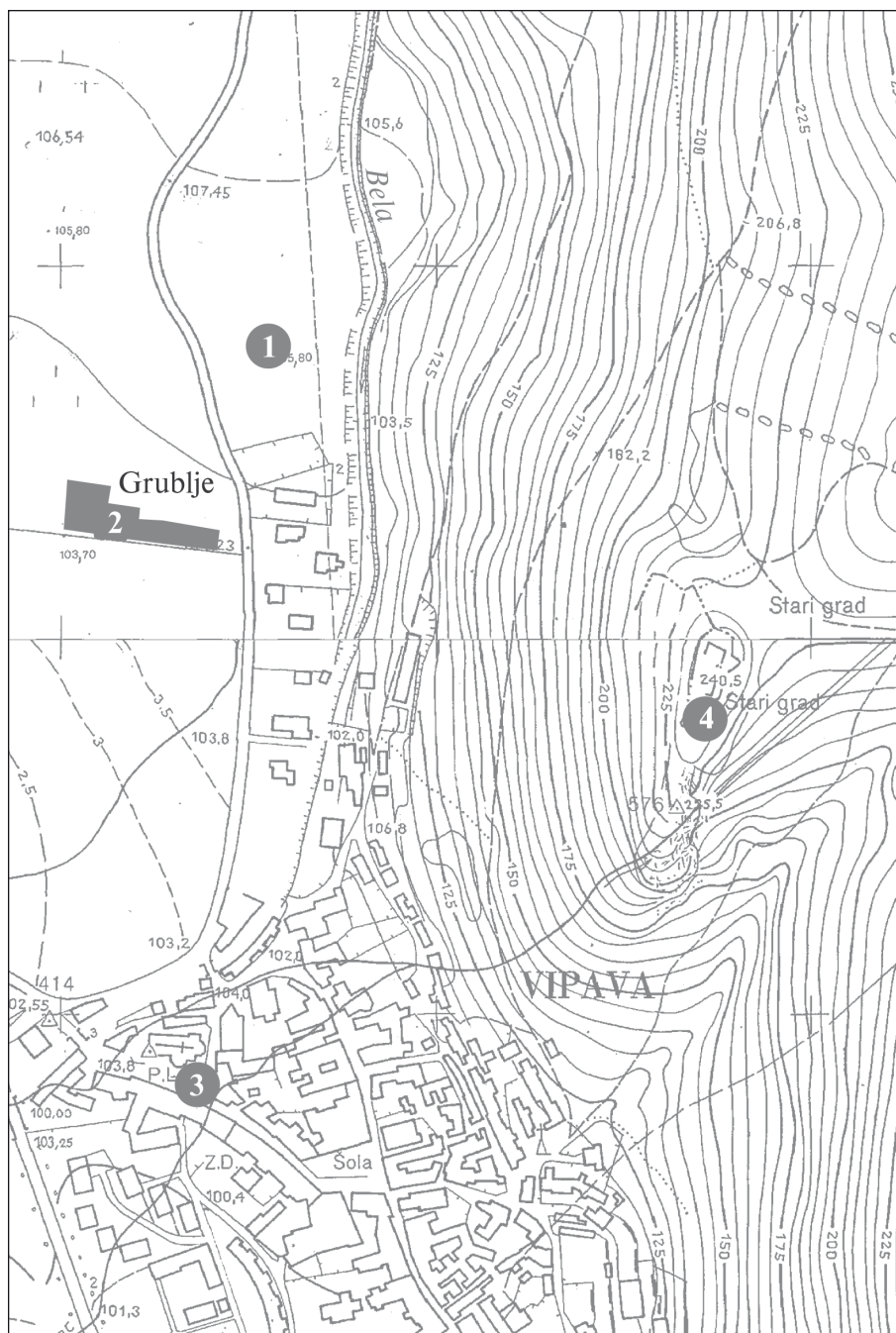
gradbeni material. N. Osmuk domneva, da gre za ostanke štirih zidanih in dveh pomožnih, odprtih objektov, od katerih je bil vsak raziskan le delno, saj so bila izkopavanja omejena na velikost gradbene jame. Osmukova na podlagi sicer skromnih najdb domneva, da gre za dve gradbeni fazi, prvo s konca 2. in drugo s konca 3. stoletja.⁵ Naselbina (gospodarski, obrtni okoliš) naj bi se širila proti severozahodu. Odkritih je bilo sedem novcev, trije Avrelijanovi (270–275), trije Probovi (276–282) in en Konstansov (341–348).⁶

Izkopavanja leta 2008

Leta 2008 so v neposredni bližini najdišča, na območju Grubelj, potekale predhodne arheološke raziskave in v istem letu še zaščitno arheološko

⁵ Neobjavljeno. Gradivo in dokumentacijo hrani ZVKDS, OE Nova Gorica.

⁶ Osmuk 2005a.

Sl. 3: Vipava. Obravnavana najdišča: 1 Ob Beli (naselje), 2 Grublje (naselje), 3 Laurinova ulica (grobišče), 4 Stari grad (posamične najdbe). M. = 1:5.000 (vir: TTN 5, © Geodetska uprava republike Slovenije).

Fig. 3: Vipava. Archaeological sites: 1 Ob Beli (settlement), 2 Grublje (settlement), 3 Laurinova ulica (cemetery), 4 Stari grad (stray finds). Scale = 1:5.000 (source: TTN 5, © GURS).

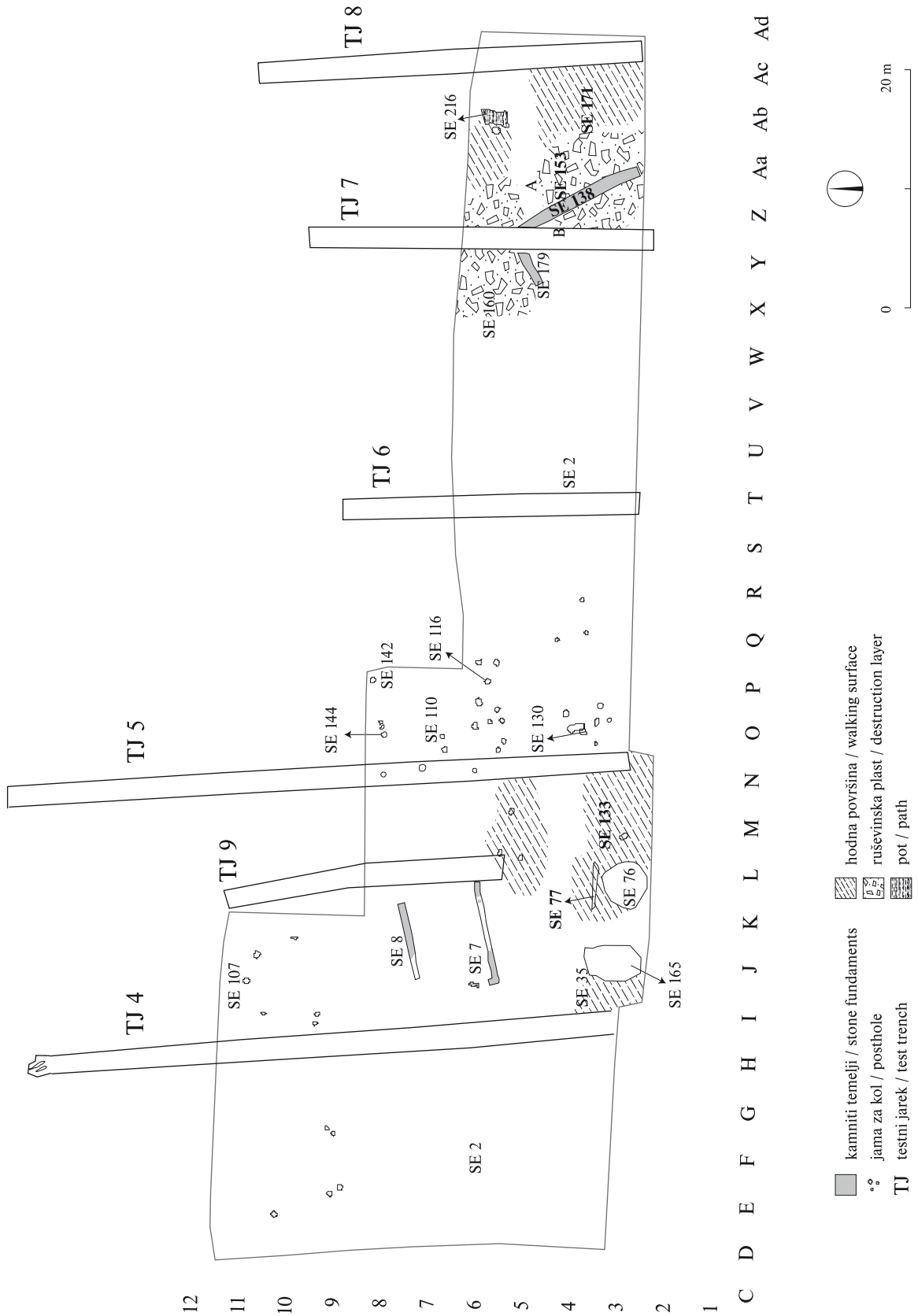
izkopavanje. Raziskave je vodila Patricija Bratina (ZVKDS, OE Nova Gorica).⁷

Izkopano je bilo zemljišče, predvideno za gradnjo telovadnice vojašnice Vipava (sl. 3: območje 2):

parc. št. 2394/1, 2395, 2396 in 2397 k. o. Vipava, obseg 2500 m².

Predhodne arheološke raziskave so bile izvedene z izkopom testnih jarkov (sl. 4: TJ 4–9). V testnem jarku 4 je bila odkrita plast ruševine, v kateri so se največini nahajale rimskodobne najdbe, v TJ 5

⁷ Bratina 2008.

Sl. 4: Grublje pri Vipavi. Tloris v letu 2008 raziskanega dela najdišča. M. = 1:500.

Fig. 4: Grublje near Vipava. Ground plan of the area investigated in 2008. SE = SU. Scale = 1:500.

in 7 pa več domnevno rimskodobnih jam za kole.⁸ Sledila so zaščitna izkopavanja, omejena na obseg novogradnje (sl. 3: 2).⁹

Geološki pregled najdišča¹⁰ je pokazal, da je geološka podlaga na tem območju zelo slabo zaobljen peščeno-muljast prod, ki ga je v času zadnje poledenitve in kasnejše deglaciacije ter verjetno še v zgodnjem holocenu v obliki aluvialnega vršaja nasula Bela. Tok Bele je v tem času pahljačasto spreminjal smer in nasipal vršaj na obe strani Zemona. V preteklosti je tok Bele namreč potekal povsem drugače kot danes, ko je ujeta v eno strugo. Prod je zelo slabo sortiran in nakazuje monoton hudourniški režim sedimentacije in bližino izvornega območja.

Izkop testnega jarka pravokotno na tok Bele ni pokazal nikakršnih znakov prekinitve v sedimentaciji na aluvialnem vršaju ali morebitnega nastanka pokopanih tal ter s tem potencialne paleolitske hodne površine. Obdelovalni horizont, ornica, vključuje prodnato sedimentno osnovo, pod njim že leži peščeno-muljasti prod. Na najdišču ni drugih talnih horizontov – tla so nastala v pozni poledenitveni dobi, najverjetneje v zgodnjem holocenu.

Arheološke plasti so ležale zelo plitvo in so jih v zahodnem, predvsem pa v osrednjem delu najdišča, v preteklosti že dosegli pri oranju polja. Poleg rimskodobnih plasti je bila med kvadrantom G7 in H9 (prim. sl. 4) dokumentirana tudi predrimska plast SE 29, interpretirana kot naravna zapolnitev naravne depresije, morda stare struge. V plasti ornice je bilo odkrito prazgodovinsko kamnito strgalce (t. 1: 1).

Plasti SE 130, SE 134, SE 158 so bile interpretirane kot nasutja, mlajša od rimskodobnih plasti, v njih so se nahajale novoveške najdbe, ki v tekstu niso posebej obravnavane, sicer pa so vse najdbe opisane v katalogu najdb.

Najdišče so poškodovali tudi novejši vkopi: različne jame in predvsem vojaški vadbena jarka, ki so potekali vzporedno po celotni dolžini izkopnega polja, v smeri vzhod–zahod. V zasutjih teh vojaških jam in jarkov so bili odkriti predmeti iz sedemdesetih in osemdesetih let 20. stoletja.

RIMSKODOBNA POSELITEV

Pri obravnavi rezultatov izkopavanj so upoštevani tudi rezultati predhodnih arheoloških raziskav Patricije Bratina (2008, *Poročilo o predhodnem arheološkem sondiranju v območju arheološke dediščine Vipava – arheološko najdišče Bela in Grublje (EŠD 12173)*), poročilo o velikih sesalcih Boruta Toškana in Janeza Dirjeca (2008, *Sesalska makrofavna z najdišča Bela in Grublje (telovadnica)*) in izsledki študije o velikih sesalcih, predstavljeni v ločenem članku, objavljenem v okviru te številke Arheološkega vestnika (Toškan Dirjec 2012). Vse numizmatične najdbe so opredeljene v poročilu Andreja Talajiča (2009, *Opredelitev novcev z najdišča Vipava – arheološko najdišče Bela in Grublje*).¹¹

Zahodni del najdišča:

Tik pod ornico sta se v zahodnem delu izkopnega polja delno ohranili dve vzporedni liniji kamnitih temeljev prvega, predvidoma rimskodobnega objekta. Liniji temeljev sta bili usmerjeni pribl. v smeri vzhod–zahod (SE 7 in SE 8; sl. 4, 5ab), ohranjeni sta bili v dolžini do 9 m v medsebojni razdalji 7 m. Temelji so bili široki do 0,50 m; ohranjen je bil jugozahodni vogal objekta. Za gradnjo so bili v večji meri uporabljeni prodniki in lomljenci srednje velikosti (20 × 10 cm) ter posamezni večji kamni brez veziva, mednje pa so bili položeni drobnejši prodniki in posamezni odlomki rimskodobnega opečnega gradbenega materiala. Temelja sta bila ohranjena največ do višine 0,20 m, dokumentiran je bil tudi plitev vkop temeljev v geološko podlago. Ostanke temeljev objekta sta poleg oranja poškodovala tudi dva sodobna vojaška vadbena jarka (sl. 5b). Drobni najdbi, ki bi nam pomagale datirati objekt in opredeliti njegovo funkcijo, je bilo malo. Na tem prostoru sta bila odkrita dva železna žeblija (t. 1: 13,14) in odlomek bronastega predmeta (t. 1: 4).

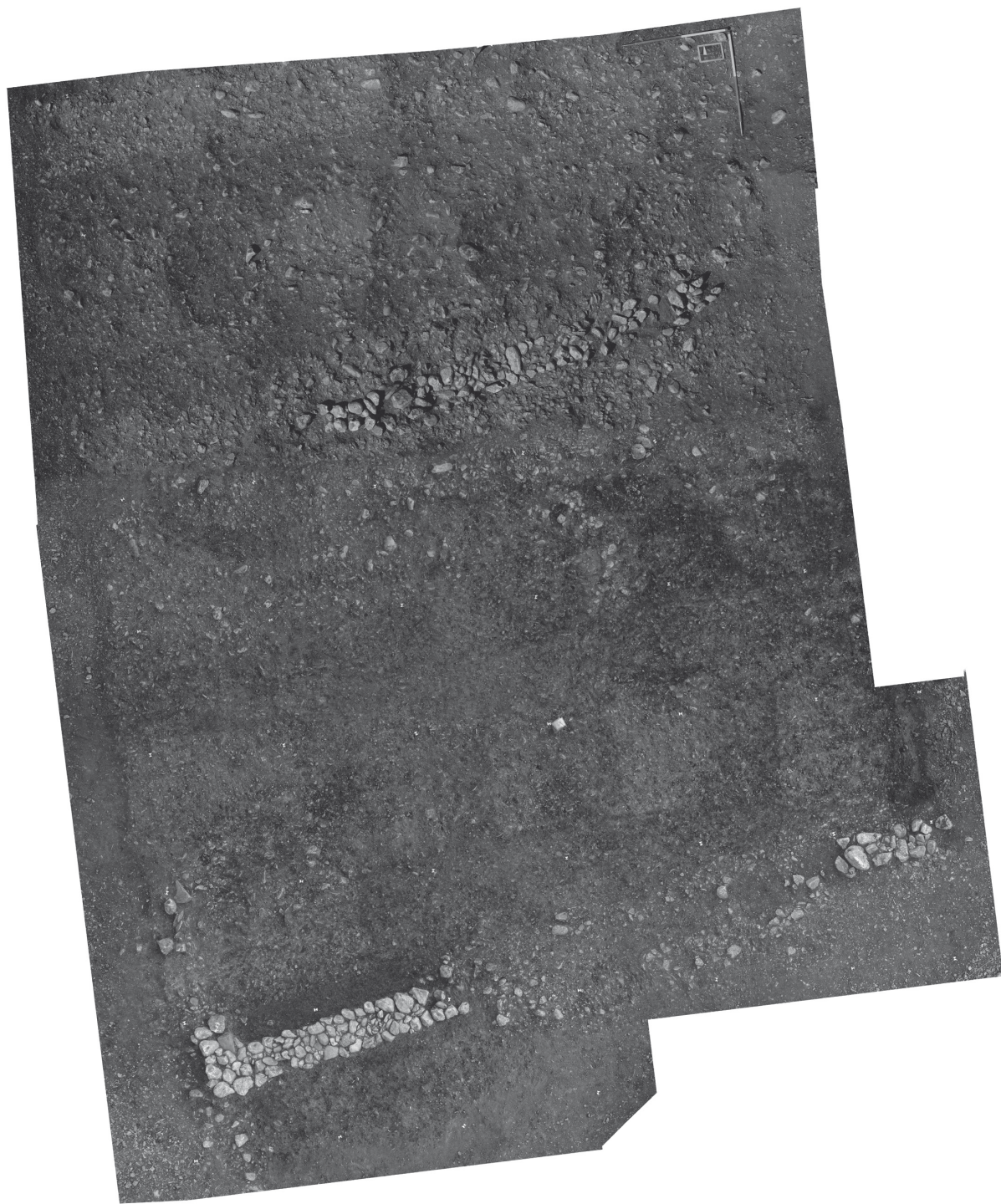
Vzhodno in severno od temeljev prvega objekta je bilo več skupin manjših jam. Interpretirane so kot jame za kole – ostanki domnevno lesenih objektov oz. struktur. Jame so bile ovalne ali okrogle in premera do 0,50 m, globina je različna, segale so od 0,15 m in vse do 0,50 m v geološko podlago. V nekaterih jamah so bili verjetno kot utrditev uporabljeni večji prodniki in posamezni kosi rimskodobnega opečnega gradbenega materiala (jama SE 107; sl. 4, 6, 7).

⁸ Bratina 2008.

⁹ Bratina, Tratnik 2008; Tratnik 2008.

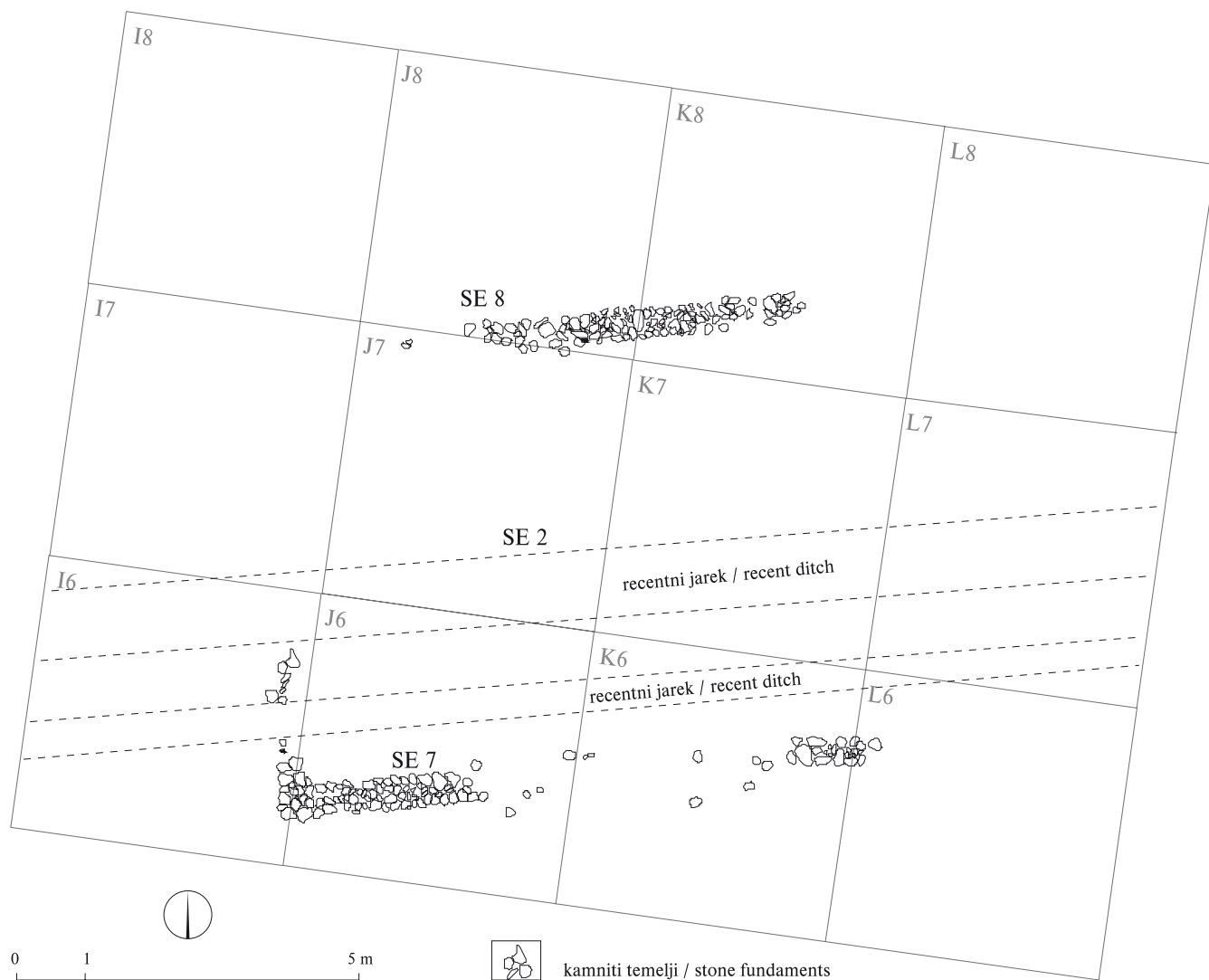
¹⁰ Geološki in pedološki pregled je izvedel Tomaž Verbič, Arhej d. o. o. (Verbič 2008).

¹¹ Vsa tri neobjavljena poročila (Bratina 2008; Toškan, Dirjec 2008; Talajič 2009) hrani arhiv ZVKDS, OE Nova Gorica.

Sl. 5a: Grublje pri Vipavi, 2008. Temelji SE 7 in SE 8. Ni v merilu.

Fig. 5b: Grublje near Vipava, 2008. Stone foundations SU (= SE) 7 and 8. Not to scale.

Sl. 5b: Grublje pri Vipavi, 2008. Tloris temeljev SE 7 in SE 8. M. = 1:100.

Fig. 5b: Grublje near Vipava, 2008. Ground plan of the stone foundations SU (= SE) 7 and 8. Scale = 1:100.

Več jam za kole je ležalo na severozahodnem delu izkopnega polja in v osrednjem delu med testnima jarkoma TJ5 in 6 (med kvadrantom N3 in T8; sl. 4). Glede na razporeditev jam domnevamo, da gre za več objektov, vendar natančnejših zaključkov ni mogoče podati, saj moramo upoštevati, da so del jam zagotovo uničili sodobni vojaški jarki, jame pa se brez dvoma širijo tudi na neizkopano območje na severozahodu. V nekaterih jamah (sl. 4) so bili odkriti odlomki rimskodobnega opečnega gradbenega materiala in rimskodobne lončenine (SE 110; t. 3: 8) ter živalske kosti (SE 116, SE 130, SE 142 in SE 144). Ker v plasteh na tem prostoru nismo odkrili mlajših najdb, se zdi na

podlagi sekundarne lege keramike in gradbenega materiala v jamah, verjetna datacija jam za kole v poznorimsko obdobje. Na tem območju so bili odkriti steklena jagoda (t. 2: 8) in odlomek čaše (t. 2: 16), železen žebelj (t. 2: 1), odlomki namizne keramike (t. 2: 21; 3: 14,15; 4: 4), in dva bronasta novca iz druge polovice 3. st.¹² in druge polovice 4. st.¹³ Kot utrditev za kol v jami je služil tudi večji kos kamnitega možnarja (SE 142; t. 6: 3).

Južno od ostankov temeljev opisanega objekta sta ležali dve večji jami (SE 76 in SE 165; sl. 4), ki smo ju interpretirali kot rimskodobni odpadni

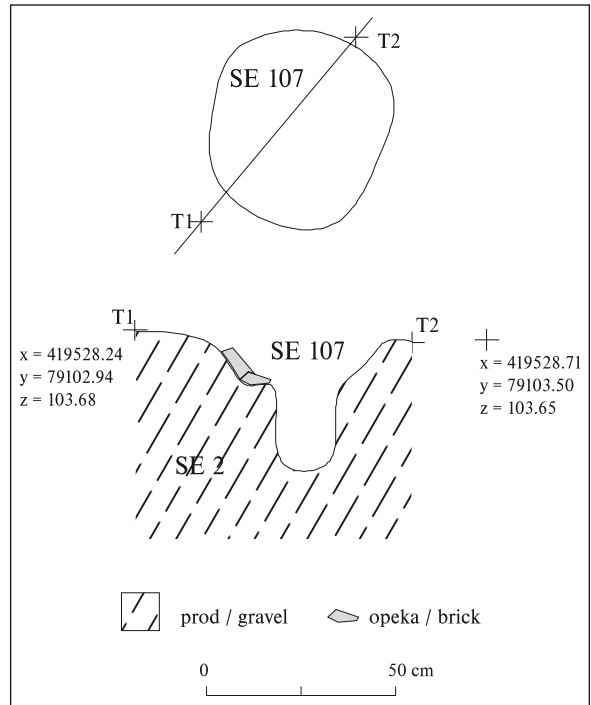
¹² Kv. P6, SE 48, PN 59 (Talajčić 2009, kat. št. 14).

¹³ Kv. J11, SE 106, PN 27 (Talajčić 2009, kat. št. 22).

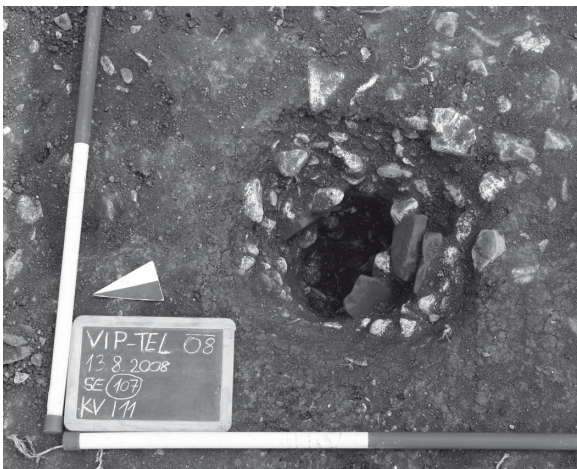
jami. Na tem območju je bila na dveh mestih dokumentirana tudi domnevno rimskodobna hodna površina, poimenovana SE 35 in SE 133. Na SE 35 je bila odkrita bronasta bucika (*t. 1: 5*), odlomki lončenine (*t. 3: 7,12*), na severnem delu SE 133 (*sl. 4, kv. L5–N5*) pa odlomek žebelja (*t. 2: 6*) in odlomek ročaja (*t. 5: 14*), ki sodeč po fakturi verjetno ni rimskodoben. Stratigrafski odnos med hodnima površinama in odpadnimi jamami na terenu ni popolnoma jasen, jame so lahko istočasne ali relativno mlajše od definiranih hodnih površin.

Prva jama, SE 76, velikosti pribl. $4,0 \times 3,50$ m, globine pribl. 0,60 m od nivoja hodne površine SE 133, je bila zapolnjena s temnejšim sedimentom, ki je vseboval tudi drobce oglja. V njej so se nahajali kosi rimskodobnega opečnega gradbenega materiala, veliko živalskih kosti, žebelj (*t. 2: 2*), odlomki rimskodobne lončenine (*t. 4: 13,14*), amfor (*t. 6: 4; 7: 2,6*) in odlomek oljenke (*t. 5: 15*).

Druga jama, SE 165, je ležala v kv. J3, velika je bila pribl. $3,70 \times 2,70$ m in globoka 0,50 m od nivoja površin SE 35 in SE 133. Zapolnjena je bila s temnejšim sedimentom, ki je vseboval drobce oglja, z večjimi prodniki in lomljenci. V njej so se prav tako nahajale živalske kosti, odlomki rimskodobnega opečnega gradbenega materiala

Sl. 7: Grublje pri Vipavi, 2008. Jama za kol SE 107. M. = 1:20.
Fig. 7: Grublje near Vipava, 2008. Posthole SU 107. Scale = 1:20.

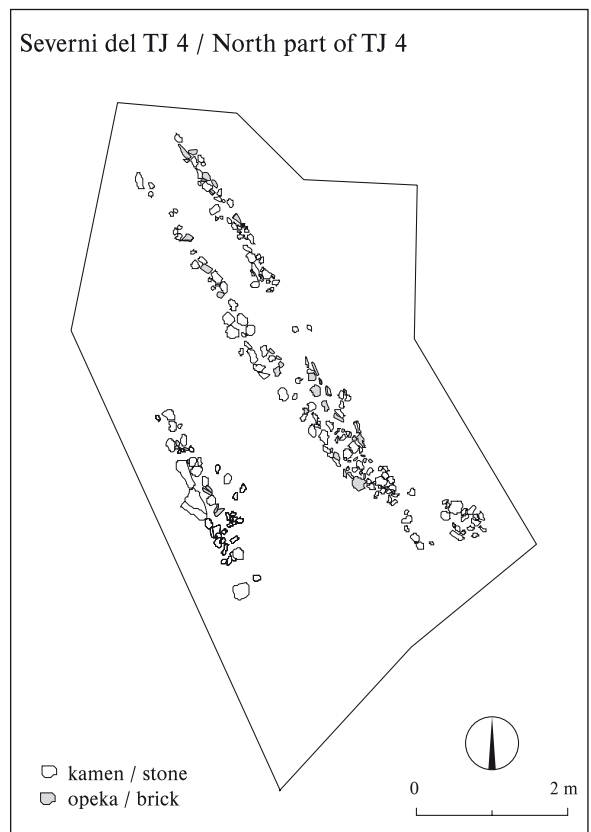

Sl. 6: Grublje pri Vipavi, 2008. Jama za kol SE 107 z odlomki tegul (foto: B. Brezigar).

Fig. 6: Grublje near Vipava, 2008. Posthole SU 107 with fragments of tegulae (photo: B. Brezigar).

Sl. 8: Grublje pri Vipavi, 2008. Razširitev severnega dela testnega jarka TJ 4. M. = 1:100.

Fig. 8: Grublje near Vipava, 2008. Extension of the test trench TJ 4. Scale = 1:100.

in nekaj odlomkov kuhinjske keramike (*t.* 4: 8; 5: 2). Največ živalskih kosti v odpadnih jamah je pripadalo govedu, pa tudi konju in drobnici. Konjskega mesa v rimski dobi praviloma niso več uživali, trupla poginulih živali naj bi bila ponavadi odvržena v jarke in odpadne jame, tako kot v našem primeru.¹⁴

Ostanki ruševine so bili ohranjeni tudi zunaj izkopnega polja, na severnem robu testnega jarka 4, in so bili dokumentirani ob predhodnih arheoloških raziskavah ter niso bili vključeni v obseg zaščitnih arheoloških izkopavanj (*sl.* 4, 8). Tik pod ornico, na globini do 0,40 m, je bila odkrita plast ruševine, ki se je razprostirala v dveh linijah prodnikov in lomljencev, in je merila pribl. 5,0 m v dolžino in do 1,0 m v širino. Liniji sta bili vzporedni, usmerjeni SZ–JZ. Ruševina ni bila izkopana, med čiščenjem so bili odkriti kosi rimskodobnega opečnega gradbenega materiala, odlomki amfor (*t.* 7: 4) in melnice (*t.* 6: 1). Med kamni ruševine so bili odkriti tudi kosi gline z odtisi vej, verjetno ostanki hišnega ometa (*t.* 7: 8), in bronast pasni okov (*t.* 7: 7) – del avarske pasne opreme. V isti ruševini je bil odkrit tudi novc iz druge polovice 4. stoletja.¹⁵ Zaradi omejenega obsega predhodnih arheoloških raziskav teh ostankov ne moremo natančneje interpretirati.

Vzhodni del najdišča:

Na vzhodnem delu najdišča so bile arheološke plasti bolje ohranjene. Ostanek zidanega objekta temeljem je bil odkrit na območju ob testnem jarku 7 (SE 138; *sl.* 4, 9*ab*). Zid je potekal v smeri SZ–JV. Temelj, grajen brez malte iz velikih prodnikov in lomljencev, je bil vkopan v prod, ki na tem mestu predstavlja geološko podlago. Zid je bil zgrajen na dve lici iz večjih prodnikov in lomljencev, sredinski del je bil zapolnjen z manjšimi kamni, za vezivo je bila uporabljena malta, ki je vsebovala droben prod. Zid je bil skupaj s temeljem ohranjen največ do višine 0,60 m, širok je bil do 0,80 m, proti jugu se je nadaljeval v profil izkopnega polja, na severni strani pa je segal do linije testnega jarka 7. Ruševino, ki se je razprostirala na obeh straneh zidu (SE 153; *sl.* 4, 10), so sestavljali pretežno večji prodniki, lomljenci in posamezni kosi rimskodobnega opečnega gradbenega materiala. V tej plasti so se nahajale drobne najdbe (*t.* 3: 9; 5: 1,11; 7: 1), ki jih ne moremo ožje časovno opredeliti in trije

novci iz druge polovice 4. st.¹⁶ Pod ruševino SE 153 smo kot domnevno rimskodobno hodno površino interpretirali plasti SE 171 in SE 190, SE 192 in SE 201 (*sl.* 9*b*, 10). Plast SE 171, sestavljena iz večjih in manjših prodnikov, je bila poravnana. Razprostirala se je med kvadranti Z6 do Ac3, deloma je bila prekrita z ruševino SE 153, meje s podobnimi plastmi SE 190 in 201 pa niso bile jasne. V plasti SE 171 smo odkrili drobne najdbe (*t.* 1: 7–9; 3: 16; 4: 7; 5: 17), ki jih razen odlomka melnice iz 2. st. (*t.* 5: 17) ne moremo ožje datirati. Odkrit je bil še novc iz 2.¹⁷ st. in trije iz 4. st.¹⁸

Plasti SE 190, 201 in 192 so bile omejene na prostor ob zidu SE 138. Površina teh plasti je bila videti utrjena oz. poravnana z zemljenim sedimentom s posameznimi odlomki opečnega gradbenega materiala. V plasti SE 190 so bile odkrite živalske kosti, drobne najdbe (*t.* 1: 10,11; 3: 4; 5: 3), od katerih lahko odlomek afriške sigilate (*t.* 3: 4) datiramo v drugo polovico 4. in prvo polovico 5. st., ter dva novca iz sredine 4. st.¹⁹ Nadaljevanje te plasti na severu, kjer jo sekata dva recentna jarka, smo poimenovali SE 201 (*sl.* 9*b*).

Plast SE 192 je ležala pod ruševino SE 153 (*sl.* 10), na zahodni strani zidu SE 138. V njej so se nahajali odlomki rimskodobnega opečnega gradbenega materiala, živalske kosti in odlomek kamnitega možnarja z reliefnim okrasom (*t.* 6: 2).

Kot del istega zidanega objekta (kot zid SE 138) razumemo tudi ostanek temelja SE 179 (*sl.* 4, 9*ab*), ki se je na severozahodnem robu verjetno naslanjal ali nadaljeval v zid SE 138. Temelj je bil ohranjen v dolžini 3,0 m in širini 0,7 m. Grajen je bil iz večjih prodnikov in lomljencev na zunanjih licih, vmes pa zapolnjen tudi z drobnejšim materialom. Ob zidu sta bila odkrita novca iz druge polovice 4. st.²⁰ Temelj je prekrivala ruševina SE 160 (*sl.* 4) z rimskodobnimi najdbami (*t.* 1: 6; 2: 9,15; 4: 6; 6: 6), od katerih lahko odlomek dna amfore (*t.* 6: 6) datiramo od 1. do 3. st., odlomek fibule s čebulastimi gumbi (*t.* 1: 6) pa lahko okvirno umestimo v čas od konca 3. do konca 4. st. V tej ruševini se je

¹⁶ Kv. Z5, SE 153, PN 39 (Talajić 2009, kat. št. 8); kv. Z4, SE 153, PN 37 (kat. št. 17); kv. Z4, SE 153, PN 36 (kat. št. 24).

¹⁷ Kv. Ab6, SE 171, PN 57 (Talajić 2009, kat. št. 1).

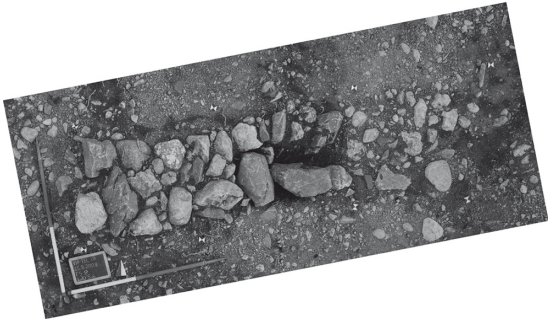
¹⁸ Kv. Ab4, SE 171, PN 52 (Talajić 2009, kat. št. 5); kv. Aa4, SE 171, PN 51 (kat. št. 9); kv. Aa6, SE 171, PN 62 (kat. št. 23).

¹⁹ Kv. Ab3, SE 190, PN 73 (Talajić 2009, kat. št. 6); kv. Aa3, SE 190, PN 67 (kat. št. 7).

²⁰ Kv. X4, SE 179, PN 54 (Talajić 2009, kat. št. 18); kv. X4, SE 179, PN 55 (kat. št. 21).

¹⁴ Toškan, Dirjec 2012, 144.

¹⁵ Sonda 4; antična struktura; PN 89 (Talajić 2009, kat. št. 20).

Sl. 9a: Grublje pri Vipavi, 2008. Tloris območja med kvadranti X3 in Aa6 z rimskodobnimi strukturami. Ni v merilu. Foto: B. Brezigar.

Fig. 9a: Grublje near Vipava, 2008. Ground plan of the area between quadrants X3 and Aa6 with Roman structures. Not to scale. Photo: B. Brezigar.

nahajalo tudi nekaj mlajših, domnevno novoveških najdb (*t. 7:* 15,16).

Vzhodno od zidu SE 138 je bil dokumentiran pas nasute površine, ki smo ga interpretirali kot pot (SE 216; *sl. 4 in 11*). V tlorisu je bila pot vidna kot svetlejša, peščena lisa v produ, širine 1,20 m. Vodila je v smeri sever–jug, nadaljevala se je v severni profil izkopnega polja, na jugu je bila uničena s sodobnimi vkopi. Med sedimentom nasutja poti so bili odkriti drobni, amorfní odlomki broná in drobcí opečnatega gradbenega materiala.

DROBNE NAJDBE

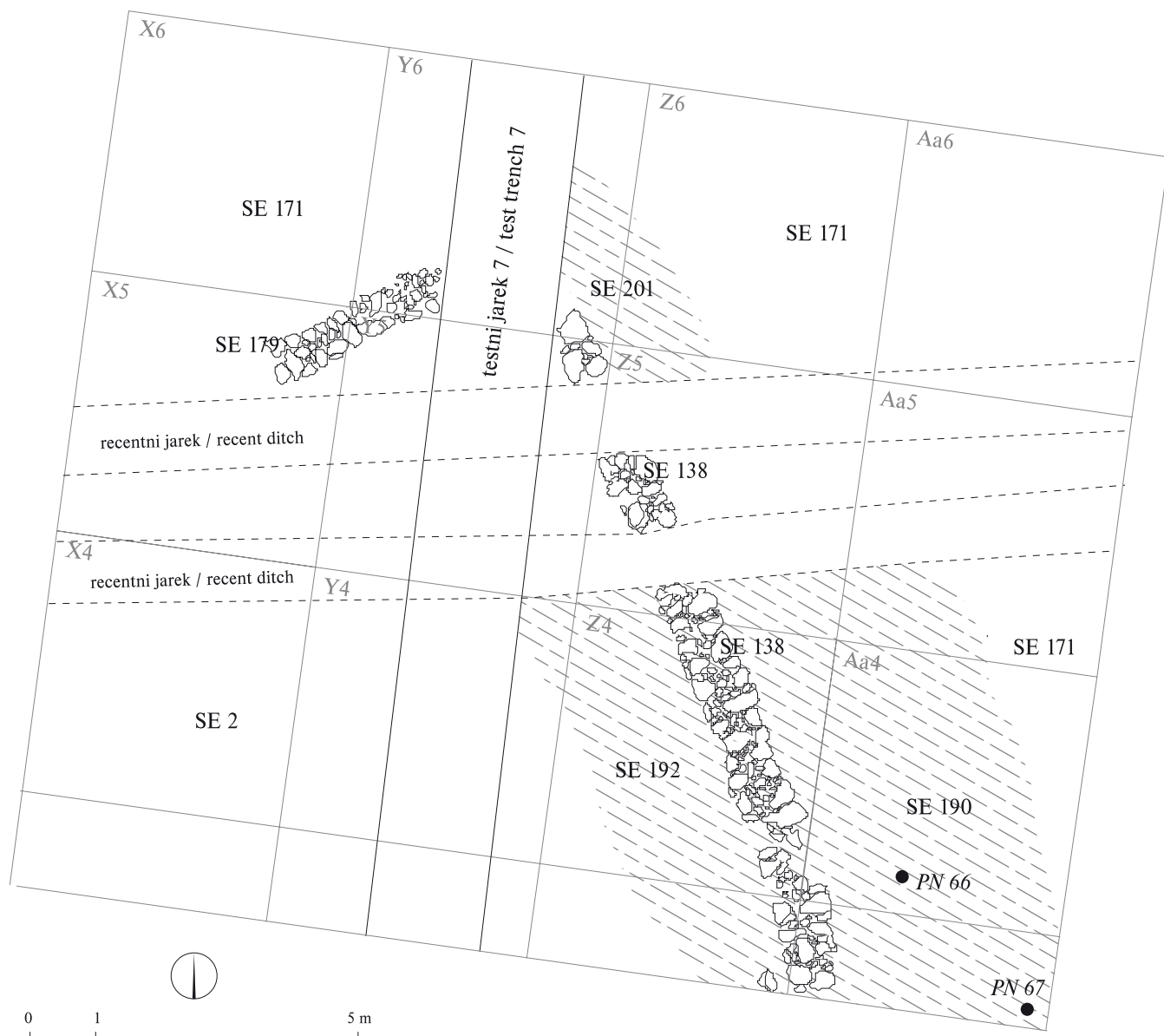
Vseh drobnih najdb ni bilo veliko in v veliki večini so bili ohranjeni le odlomki. Najdbe obsegajo časovni razpon od prazgodovine do novega veka. Podrobneje je obravnavana rimskodobna lončenina, ki je razdeljena na funkcionalno-tipološke razrede in obravnavana v skladu z uveljavljeno metodo.²¹

Kovinske najdbe

Ulít bronast zvonček piramidalne oblike (*sl. 12; t. 1:* 11) ima štirikotno bazo z nakazaními členki na vogalih in poligonalen držaj. Znotraj zvonca je ohranjena polkrožna železna os, železen kembelj je odlomljen. Taki zvonci naj bi bili po analogijah v uporabi predvsem od druge polovice 1. st.

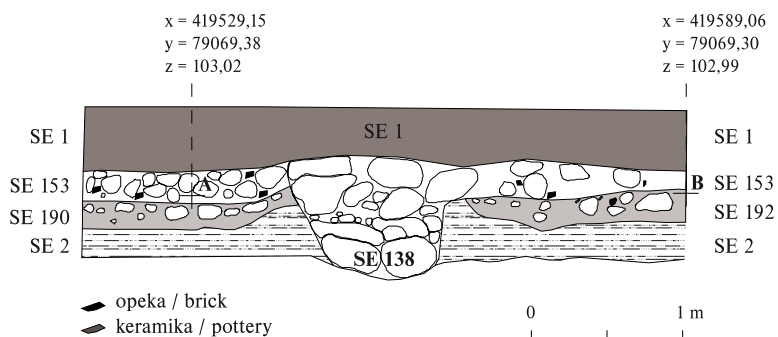

²¹ Orton, Tyres, Vince 1993. Primer: Žerjal 2008a.

Sl. 9b: Grublje pri Vipavi, 2008. Tloris območja med kvadranti X3 in Aa6 z rimskodobnimi strukturami in drobnimi najdbami (PN). M. = 1:100.

Fig. 9b: Grublje near Vipava, 2008. Ground plan of the area between quadrants X3 and Aa6 with Roman structures and small finds (PN). Scale = 1:100.

Sl. 10: Grublje pri Vipavi, 2008. Presek zidu SE 138, pogled s severa. M. = 1:50.

Fig. 10: Grublje near Vipava, 2008. Cross section of the wall SU 138, view from the north. Scale = 1:50.

Sl. 11: Grublje pri Vipavi, 2008. Vzhodni del izkopnega polja. Del poti SE 216, pogled z juga. Foto: M. Vinazza.

Fig. 11: Grublje near Vipava, 2008. Western part of the excavating area. Part of the path SU 216, view from the south. Photo: M. Vinazza.

Sl. 12: Grublje pri Vipavi, 2008. Ulit bronasti zvonček, povečan. Foto: J. Jerončič.

Fig. 12: Grublje near Vipava, 2008. Small bell of cast bronze. Photo: J. Jerončič.

do prve polovice 3. st.²² Zvonček je bil odkrit na hodni površini SE 190 (*sl. 9b*: PN 66), ki jo v 4. st. datirajo novci²³ in odlomek afriške sigilate (*t. 3*: 4) iz druge polovice 4. in prve polovice 5. stoletja.

Med odkritimi odlomki bronu je nekaj odlomkov nakita oz. delov noše (*t. 1*: 2,5–7,12). Odlomka glavnice fibule s čebulastimi gumbi (*t. 1*: 6) ni mogoče zanesljivo določiti, lahko sodi k tipom 1, 2 ali 3/4, ki so datirani od konca 3. do konca 4. st.²⁴

²² Božič 2005, 315–319.

²³ Glej op. 19.

²⁴ Pröttel 1988, 347–372.

Odkritih je bilo 13 kovanih železnih žebeljev s kvadratno, polkrožno ali večjo okroglo glavico in kvadratnim ali pravokotnim presekom trna (*t. 1:* 13–20; *2:* 1–6).

Steklo

Odlomek prstanastega dna čaše modro zelene barve (*t. 2:* 15) verjetno pripada čaši cilindrične oblike in sodi med značilne in razširjene oblike v 2. in 3. st.²⁵ Odlomki (*t. 2:* 12,14,16) olivno zelene barve sodijo k polkroglastim čašam s klekastim ustjem, ki imajo vboklo dno in so služile kot glavno pivsko posodje v drugi polovici 3. in v 4. st.²⁶

Keramika

Fina namizna keramika

Med fine namizne posode sodi odlomek krožnika s pokončnim robom ustja, oblike Consp. 20 (*t. 2:* 18), ki je izdelek poznopadske proizvodnje (TSTP). Krožnike take oblike zelo pogosto najdemo v kontekstih zadnje četrtine 1. in prve četrtine 2. st., bili so razširjeni po celem Sredozemlju in Noriku.²⁷

Odlomek manjše sigilatne skodelice z delno ohranjenim premazom (*t. 2:* 19) sodi k obliki Consp. 43, značilni obliki padske B sigilate flavijskega časa na območju Padske nižine in noriško–panonskega območja.²⁸

Odlomek skodelice z izvihanim in nazaj zavrtim robom ustja (*t. 2:* 21) sodi k vzhodni sigilati B2 in obliki Hayes 74, ki je datirana v flavijsko in trajansko obdobje.²⁹ Na odlomku z Grubelj so ohranjeni sledovi premaza oranžne barve, masa vsebuje visok delež srebrne sljude. Skodelice take oblike so pri nas precej pogoste, dobro datirane primerjave najdemo npr. v vili na Školaricah.³⁰ Sočasna oblika skodelice (Hayes 75), za katero je značilno preprosteje oblikovano ustje, je bila odkrita tudi v neposredni bližini Grubelj: na rimskem grobišču v Vipavi, v Laurinovi ulici (*sl. 3:* 4), v grobu 6, ki je datiran v sredino 2. st.³¹

Več odlomkov posod pripada afriški sigilati (*t. 3:* 1–5). Odlomek (*t. 3:* 1) najverjetneje pripada obliki Hayes 73, ki je pogosta, večina izdelkov pripada proizvodnji D1, datirani so v čas med 390/400 do 450/460.³² Pri nas najdemo primerjave npr. v Ajdovščini, na Školaricah in v Fizinah, ni pa jih na Hrušici.³³ Odlomek roba široke sklede (*t. 3:* 4) pripada obliki Hayes 67; take sklede so izdelovali v afriških delavnicah proizvodnje D1 in D2 in so bile zelo razširjene.³⁴ Za to obliko se predvideva dolgotrajna izdelava (od 340/350 do 460).³⁵ Na Grubljah je bil odlomek najden na nivoju hodne površine SE 190 skupaj z dvema novcema iz druge polovice 4. st. (kat. novcev 6, 7). Take sklede najdemo tudi v Ajdovščini in na Hrušici.³⁶

Odlomek večje plitve sklede s širokim, ravnim ustjem (*t. 3:* 5) najbrž sodi k obliki Hayes 45, verjetno gre za mlajšo varianto, C, ki je običajno datirana na konec 3. do sredine 4. stoletja.³⁷ Najbližje primerjave primerku z Grubelj najdemo tudi v Ljubljani in na Hrušici.³⁸

Keramika tankih sten, ki je sicer dopolnjevala sigilatne servise, je zastopana s posameznimi odlomki (*t. 3:* 6–9). Odlomek ostenja sive, redukcijsko žgane skodelice, verjetno oblike Angera 3 (*t. 3:* 7), ima okras, izveden s kolescem; faktura KTS 1 (opredelitive fakturno tipoloških skupin glej v uvodu poglavja *Katalog*) ustreza fakturni skupini C iz Ravenne.³⁹ Odkrita sta bila tudi dva odlomka oksidacijsko žgane keramike tankih sten (*t. 3:* 6,8), skodelice podobnih faktur (KTS 2) naj bi izdelovali v Padski nižini in na vzhodni obali Jadranskega morja.⁴⁰

Navadna namizna keramika

Med navadnim namiznim posodjem (*t. 3:* 10–21; *4:* 1–8) je največ odlomkov vrčev. Ohranjeni so zelo fragmentarno, največkrat le njihova dna ali ročaji,

³² Mackensen 1993, 407.

³³ Ajdovščina – Nanos (Pröttel 1996, 225, kat. št. 73–75; *t. 23:* 13,15,17); Školarice (Žerjal 2008a, *t. 23:* 488–490); Fazine (Gaspari et. al. 2007, 228, *t. 8:* 236).

³⁴ Pröttel 1996, 46–47.

³⁵ Mackensen 1993, 405; Cau, Reynolds, Bonifay 2011, 5.

³⁶ Hrušica (Pröttel 1996, 134, *t. 16:* 18); Ajdovščina – Nanos (Pröttel 1996, 224, 225, kat. št. 60–64, *t. 23:* 1–4).

³⁷ Hayes 1972, 65; Pröttel 1996, 33, 34.

³⁸ Ljubljana – Šumi (Pröttel 1996, 208, kat. št. 1, *t. 8:* 5); Ljubljana – Jakopičev vrt (o. c., 208, kat. št. 1, *t. 8:* 13); Ajdovščina – Nanos (o. c., 222, kat. št. 4, *t. 21:* 11).

³⁹ Maioli 1973, 121.

⁴⁰ Maioli 1973, 121.

²⁵ Lazar 2003, 104; oblika Isings 85 a, b.

²⁶ Lazar 2003, oblika 3.10.1, 119; oblika Isings 96.

²⁷ Schindler Kaudelka et al. 2001, 153.

²⁸ Consp. 1990, 120; Žerjal 2008a, 67.

²⁹ Hayes 1985, 65, 68.

³⁰ Žerjal 2008b, 81, kat. št. 327–332.

³¹ Kratko poročilo o izkopavanju: Osmuk 2005b. Gradivo ni objavljeno, hrani ga Goriški muzej.

in jih ni mogoče natančneje tipološko opredeliti. Namizno keramiko z Grubelj lahko razdelimo v dve faktorni skupini (N1 in N2; glej *Katalog*). V študijah se je izkazalo, da posamezne razlike pri namizni keramiki niso toliko posledica uporabljene gline iz različnih izvornih področij, temveč bolj razlik v postopku izdelave, predvsem žganja.⁴¹ Odlomki vrčev glede na fakturo predvidoma sodijo v proizvodnjo delavnic na severnem Jadranu.

Kuhinjska keramika

K navadni kuhinjski keramiki sodi kar nekaj primerkov (*t.* 4: 9–19; 5: 1–14), vendar so ohranjeni zelo fragmentarno. Razlikujemo lonce z enostavnim izvihanim ustjem (*t.* 4: 11–13,15), ki so značilni za celotno rimsko obdobje (od 1. do 5. st.), velikokrat z okrasom metličnega na zunanji strani posode.⁴² Glede na obliko bi lahko razlikovali lonce s poševno izvihanim ustjem in izrazitejšim (daljšim) vratom (*t.* 4: 14; 5: 2)⁴³ od loncev s kratkim, izvihanim ustjem (*t.* 4: 16; 5: 1). Po fakturi so odlomki kuhinjske keramike z Grubelj dokaj enotni, večina jih sodi v skupino redukcijsko žganih posod, ki vsebujejo precej velik delež apnenca, od grobo- do fino-zrnatega, približno v enakem razmerju (faktura K1). Keramika je trda in na otip gladka. K drugim faktornim skupinam (fakture K2–K4) sodijo le posamezni primerki. Odlomka (*t.* 5: 10,13) verjetno pripadata manjšemu lončku. Odlomek ročaja (*t.* 5: 14) je tako po fakturi kot po načinu izdelave drugačen (morda gre za fragment lončenine iz obdobja prazgodovine).

Odkriti so bili tudi primerki skled melnic. Odlomki (faktura M 2; *t.* 6: 1) sodijo k melnici oblike Dramont D1, za katero je značilno široko, ravno izvihano in na koncu rahlo odebeljeno ustje. Te melnice so plitve, na notranji strani posute z grobim peskom, tako da je površina groba. Dno je običajno prstanasto, premer ustja različen – od 25 do 41 cm. Razširjene so bile po celotni Italiji, Noriki in tudi severni Afriki, proti koncu 1. stoletja jih je nadomestila oblika Dramont D2.⁴⁴ Tej verjetno pripada odlomek ustja melnice fakture M 1 (*t.* 5: 17). Melnice Dramont D2 so plitve, značilno je široko, izvihano ustje in ravno dno.

⁴¹ Žerjal 2008a, 182.

⁴² Žerjal 2008a, 168–169.

⁴³ Po obliki ustja, vratu sta podobna loncem tipa 1 iz poznoantične naselbine Tonovcov grad, kjer je ta oblika pogosta od 4. st. do 6. st. (Modrijan 2011, 184–186).

⁴⁴ Pallechi 2002, 42.

Ločimo lahko srednjeitalsko in padsko produkcijo, za slednjo sta značilni bolj prečiščena faktura in oranžno rdečkasta barva preloma.⁴⁵ Obravnani odlomek verjetno pripada srednjeitalski produkciji.

Amfore

Med določljivimi odlomki amfor jih največ pripada obliki Dressel 6B (*t.* 6: 4–9; 7: 1), ki je bila namenjena hrambi oljčnega olja. Najbolj razširjene amfore tega tipa pri nas izhajajo iz istrskih delavnic, predvsem iz delavnic C. Lekanija Basa.⁴⁶ V Istri je na različnih lokacijah verjetno delovalo več lončarskih delavnic.⁴⁷ Izdelava amfor Dressel 6B je bila npr. v Fažani potrjena vsaj še v 2. in 3. st.,⁴⁸ v Loronu pa v nekoliko spremenjeni obliki še v 4. st.⁴⁹ Odlomka (*t.* 6: 4,5) sodita v obdobje klasične proizvodnje med koncem 1. st. pr. n. št. in začetkom 2. st. n. št.⁵⁰

Prepoznaven je odlomek ustja amfore za vino oblike Dressel 6A (*t.* 7: 4). Sodi k starejšim najdbam z Grubelj, saj naj bi domnevno te amfore izdelovali do sredine 1. st.,⁵¹ razširjene so bile po celem Jadranu in pogoste v severni Italiji do Piemonta.⁵² Številne so bile najdene tudi na Štalenski gori (Magdalensberg) in v Emoni.⁵³

Odlomek ročaja (*t.* 7: 2) sodi k obliki Dressel 2–4, amfori za transport vina. V Italiji naj bi to obliko proizvajali do konca 2. ali začetka 3. st.⁵⁴ Odlomek ročaja po fakturi verjetno sodi k severnojadranski proizvodnji (faktura AMF 3).

K amfori oblike Schörgendorfer 558 sodi odlomek trakastega ročaja (*t.* 7: 3). Take amfore za transport oljk so izdelovali od avgustejskega obdobja do 2. st. Razširjene so bile na območju Padske nižine, Norika, Panonije in Recije, večinoma jih najdemo v kontekstih 1. st.⁵⁵

Odlomek ustja (*t.* 7: 6) pripada amfori tipa Almagro 51 C, ki je bila v pozni antiki vodilna

⁴⁵ Pallecchi 2002, 46.

⁴⁶ Bezeczyky 1998a, 24; 1998b, 236.

⁴⁷ Žerjal 2008a, 127.

⁴⁸ Bezeczyky 1998a, 9–10; Fažana 1 in 2.

⁴⁹ Marion, Starac 2001, 117–119; Carre, Pesavento Mattioli 2003, 467–468.

⁵⁰ Carre, Pesavento Mattioli 2003, 462.

⁵¹ Bezeczyky 1998b, 230.

⁵² Panella 2001, 195; Righini 2004, 246.

⁵³ Bezeczyky 1998b, 230; Vidrih Perko 2000, 431.

⁵⁴ Panella 2001, 194 (do konca 2. st.); Arthur, Williams 1995, 250 (do začetka 3. st.).

⁵⁵ Bezeczyky 1998b, 236; Cipriano, Ferrarini 2001, 71.

oblika, prototip betiških amfor za ribje omake. Razvili naj bi jo konec 2. st. iz posnetkov galske amfore Gauloise 4 (Dressel 14). Tovrstne amfore so izdelovali v velikih količinah v mnogih delavnicah na jugu Iberskega polotoka, na andaluzijski sredozemski obali in portugalski atlantski obali ter najverjetneje tudi na maroških atlantskih obalah. Amfore te oblike so bile namenjene za izvoz ribjih omak in slanin, kar potrjujejo napisi, ostanki rib in smole na najdenih primerkih ter prisotnost na mnogih najdiščih, kjer so bile ugotovljene delavnice ribjih izdelkov.⁵⁶ Amfore Almagro 51 C so izvažali na obale zahodnega Sredozemlja,⁵⁷ severno od Alp so bile odkrite v več sklopih s konca 3. do konca 4. ali začetka 5. st.⁵⁸ Dokaj pogoste so tudi na območju severnega Jadrana, npr. v Akvileji, Trstu, na Hrušici, Ptuj, v Celju, Fizinah.⁵⁹

Severnoafriške amfore so na Grubljah zastopane z odlomkom, ki bi ga lahko pripisali obliki Africana II D ali tipu Keay 25A (t. 7: 5). Amfore Africana II D so izdelovali od sredine 3. st. do 4. st. in so bile zelo razširjene. Najverjetneje so jih uporabljali za transport salsamenta ali pa morda tudi vina ali olja.⁶⁰ Iz te oblike naj bi se konec 3. oz. v začetku 4. st. razvile zgodnje variante amfor srednjih dimenzij skupine Keay 25 A.⁶¹ Pri nas so bili odlomki Africana II D odkriti na Hrušici, v Biljah, v vili na Fizinah, na Školaricah in na Tonovcovem gradu.⁶²

Oljenke

Odkriti so bili odlomki oljenke, izdelane v obliki storža (t. 5: 15). Takšne vrste oljenk so bile v uporabi od prve polovice 2. do konca 3. st. Tipološko sodijo v tip Loeschcke 10 in posnemajo bronaste oljenke. Keramične izpeljanke imajo nosek, telo v obliki storža, držaj, ki posnema pecelj storža, in običajno prstanasto dno, lahko pa tudi stojijo na štirih nožicah.⁶³

⁵⁶ Žerjal 2008a, 146–147.

⁵⁷ Bonifay et al. 1998, 232; Panella 2001, 206.

⁵⁸ Kilcher 2003, 78.

⁵⁹ Buora 1995, 192; Panella 2001, 206 (Akvileja, Trst); Vidrih Perko 1992, 352 (Hrušica); Vidrih Perko 2000, 441 (Ptuj); Gaspari et al. 2007, 180, t. 10: 258 (Fizine).

⁶⁰ Keay 1984, 121–124; Žerjal 2008a, 137.

⁶¹ Žerjal 2008a, 139.

⁶² Vidrih Perko 2000, 442 (Hrušica, Bilje); Gaspari et al. 2007, 180 (Fizine); Žerjal 2008a, 137, kat. št. 1119–1125 (Školarice); Modrihan 2011, 140–141, t. 67: 2 (Tonovcov grad).

⁶³ Alram-Stern 1989, 44, t. 36: 543,544. Primerjava: Školarice (Žerjal 2008a, kat. št. 642).

Kamnite posode

Kosa kamnite terilnice in možnarja (t. 6: 2,3) sta izdelana iz podobnega drobnozrnatega apnenca. Terilnica je širše, plitvejša oblika, in ima na zunanji strani izdelan reliefni okras lovorovega lista. Drugi odlomek sodi k možnarju globlje oblike, ohranjen je en ročaj.

Gradbeni material

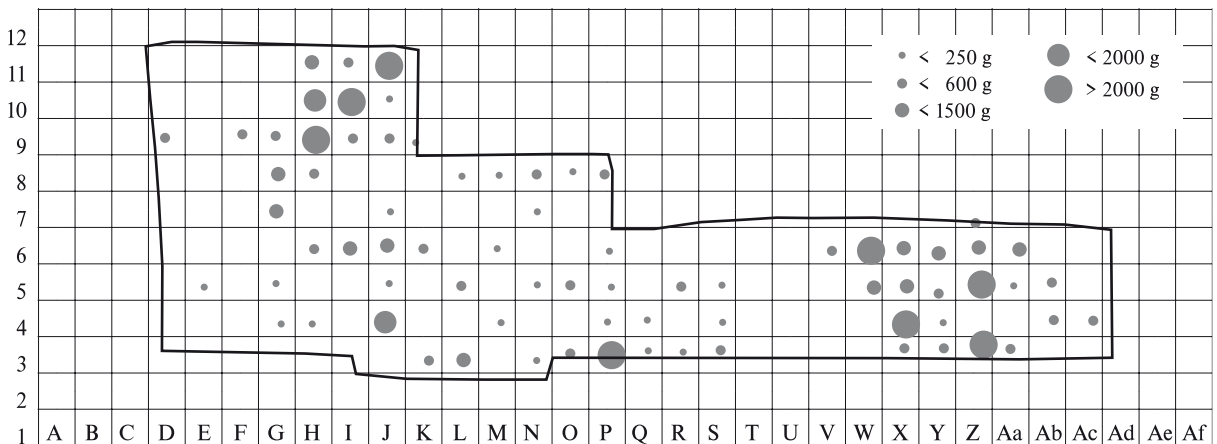
Rimskodobnega opečnega gradbenega materiala ni bilo veliko, vsega skupaj okrog 214 kg. Prevladujejo manjši odlomki tegul in imbreksov. Pri kartiranju količine odkritega opečnega materiala na najdišču in v posameznih kvadrantih so se pokazale večje koncentracije predvsem na območju zidane stavbe na vzhodnem delu najdišča in severno od prvega objekta na severozahodnem delu (sl. 14). Opeka je bila uporabljena tudi sekundarno, npr. za utrditev kolov v jamah. Odkrit je bil odlomek tegule z delno ohranjenim žigom ...ARNI v pravokotniku (sl. 13).

Sl. 13: Grublje pri Vipavi, 2008. Odlomek tegule z delno ohranjenim žigom ...ARNI (foto: J. Jerončič).

Fig. 13: Grublje near Vipava, 2008. Tegula fragment with a partly preserved stamp ...ARNI (photo: J. Jerončič).

Kategorije gradbenega materiala po teži / Weight categories of construction material

Sl. 14: Grublje pri Vipavi, 2008. Razporeditev rimskodobnega opečnega gradbenega materiala.

Fig. 14: Grublje near Vipava, 2008. Distribution of Roman-period bricks fragments.

ZGODNJSREDNJEVEŠKE NAJDBE

Ob predhodnem sondiranju je bil v skrajnem severnem zaključku testnega jarka 4 (prim. sl. 4) odkrit bronast pasni okov – ulit, dvodelni jezičasti okov s tečajem (t. 7: 7; sl. 15). Sredino jezička krasi stilizirana vitica, ob robovih teče valovnica – stiliziran biserni niz. Po analogijah so taki okovi za moške pasove avarskega izvora in so značilni za mlajšo fazo poznega avarskega obdobja.⁶⁴ Po obliki in dataciji primerljiva dvodelna jezička pasnih garnitur, vendar drugače okrašena, sta v Sloveniji najdena še na Sv. Lambertu pri Pristavi nad Stično in na Kapucinskem vrtu v Kopru.⁶⁵

Na Grubljah je bil jeziček odkrit med čiščenjem in sicer med kamni v ruševinski plasti. Iz iste plasti

Sl. 15: Grublje pri Vipavi, 2008. Ulit bronast pasni okov. M. = 2:1. Foto: I. Lapajne.

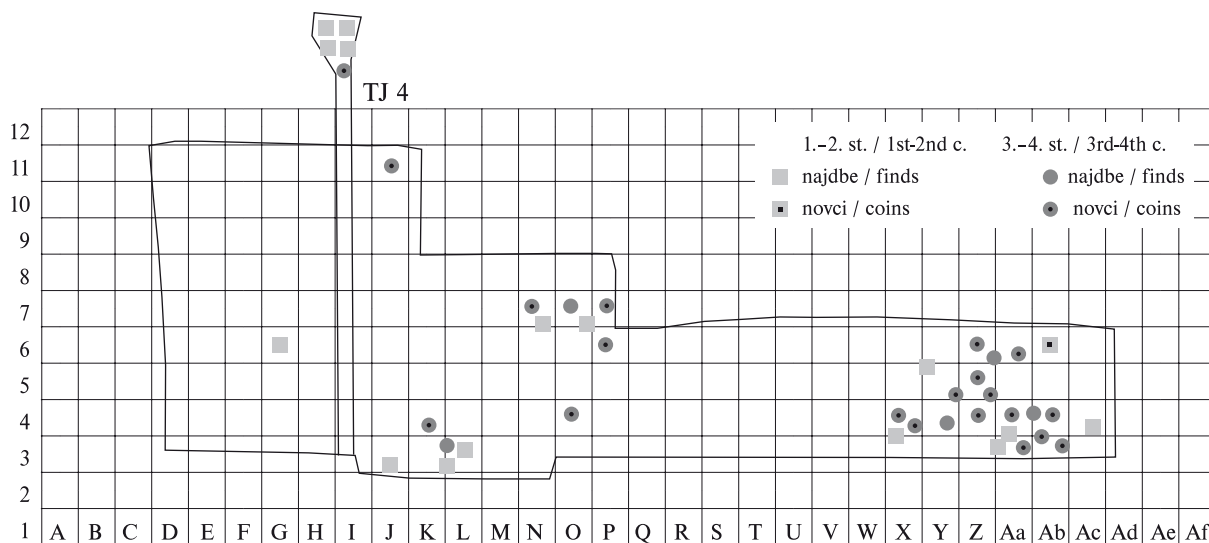
Fig. 15: Grublje near Vipava, 2008. Strap-end of cast bronze belt. Scale = 2:1. Photo: I. Lapajne

⁶⁴ Primerljive okove je Zábojník v svoji klasifikaciji razvrstil v tipološko skupino 250 (1991, 241–242, t. 41: 22–26) in jih datiral v najmlajšo, četrto fazo poznega avarskega obdobja (SS IV, med leti 780–800/825 [o. c. 248], z opozorilom, da absolutna kronologija sloni na najdbah z območja Slovaške in Avstrije in ne more splošno veljati za celotno območje kaganata, še posebej ne v mlajši fazi [o. c. 221]). Zelo podobni okovu z Grubelj so npr. primerki z grobišča Tiszafüred, iz moškega groba 1248 (Garam 1995, 150–151; t. 166: 1248/4–15), datirani v pozno avarsko obdobje, verjetno že na začetek 9. st. (o. c. 416). Podobno sta datirana okova iz Halbtorna (Winter 1997, 137, št. 24/3, t. 31 in 60) in Carnunta (Winter 1997, 106–108, št. 3m/16, t. 10 in 56).

⁶⁵ Karo, Knific, Lubšina-Tušek 2011, 134, 138; t. 1: 5, 2: 3 (kat. št. 5: Sv. Lambert) in t. 1: 6 (kat. št. 6: Koper).

izvirajo še rimskodobne najdbe: npr. odlomki fibule (t. 1: 12), lončenine (t. 4: 19), tudi amfor (t. 7: 3,4), melnica (t. 6: 1), novc iz druge polovice 4. st.⁶⁶ in kos grobega hišnega ometa (t. 7: 8).

⁶⁶ Testni jarek TJ4, antična struktura, PN 89 (Talajčić 2009, kat. št. 20).

Sl. 16: Grublje pri Vipavi, 2008. Razporeditev drobnih najdb (en znak = ena najdba). Slika je informativna – kartirane so le ožje časovno opredeljive rimskodobne najdbe z zabeleženo lokacijo po kvadrantih (17 odstotkov drobnih najdb in 87 odstotkov novcev).

Fig. 16: Grublje near Vipava, 2008. Distribution of small finds (one symbol = one find). The plan only shows accurately dated Roman-period finds with a precise location within a quadrant (17 per cent of all small finds and 87 per cent of coins).

INTERPRETACIJA

Arheološka izkopavanja na Grubljah pri Vipavi so zajela zahodni rob rimskodobnega naselbinskega območja, prvič odkritega v 80-ih letih prejšnjega stoletja.⁶⁷ Izkazalo se je, da so arheološki zapisi na raziskanem prostoru skromno ohranjeni; pod obdelovalnim horizontom tal, ornico, se namreč že nahaja geološka podlaga, peščeno-muljast prod, katerega površina rahlo valovi.

Tu so bili odkriti ostanki domnevno treh zidanih objektov, večje število jam za kole, interpretiranih kot sledi lesenih struktur, dve odpadni jami in ožja pot. Drobne najdbe in novce glede na rezultate obravnave lahko umestimo v časovni okvir od konca 1. do konca 4. stoletja. V zgodnjo fazo (1. do 3. st.) sodijo odlomki italškega sigilatnega posodja (*t.* 2: 18,19), amfore (*t.* 6: 4–9; 7: 1–4), keramika tankih sten (*t.* 3: 6,7), melnice (*t.* 5: 17; 6: 1), skodelica vzhodne sigilate (*t.* 2: 21). Te najdbe so bile odkrite posamično, največ tam, kjer so bile arheološke plasti najbolj ohranjene (*sl.* 16) in jih ne moremo zanesljivo pripisati posameznim odkritim strukturam.

Med najdbami, ki jih lahko umestimo 3. in 4. st., se je ohranila afriška sigilata (*t.* 3: 1–5), posame-

zni odlomki amfor (*t.* 7: 5,6), fibula s čebulastimi gumbi (*t.* 1: 6) in stekleni izdelki (*t.* 2: 12,14,16). Večina odkritih novcev sodi v drugo polovico 4. st.⁶⁸ Tudi najdbe 3.–4. st. so najpogostejše tam, kjer so ležale bolje ohranjene plasti (*sl.* 16). Po drobnih najdbah sodeč, lahko hodne površine in ruševinske plasti, ki se navezujejo na zidova na vzhodnem delu izkopišča datiramo v 4. st.

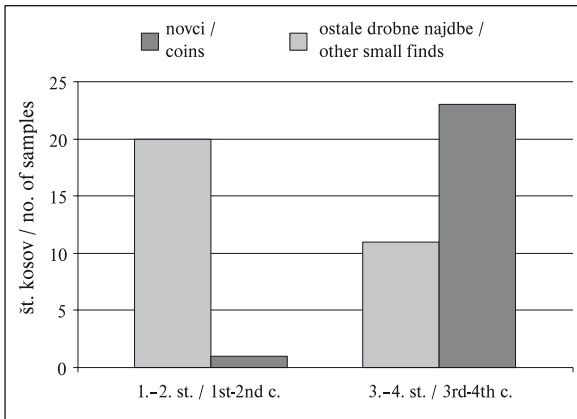
Glede na repertoar najdb predvidevamo, da je bilo najdišče kontinuirano poseljeno od druge polovice 1. do konca 4. oziroma začetka 5. st. (*sl.* 16, 17). Ruševine in temeljev na zahodnem delu izkopišča podobno kot ostankov lesene arhitekture in dveh velikih jam s pomočjo drobnih najdb ne moremo zanesljivo datirati. Naselbina pa se zanesljivo širi še dalje proti severu in južno v smeri današnje Vipave.

Na raziskanem območju je v rimskem obdobju domnevno ležal del manjšega podeželskega naselja z lesenimi in z nekaj zidanimi objekti. Podobni objekti so bili v starejših raziskavah odkriti tudi na območju Ob Beli.⁶⁹ Arhitekturni ostanki z nobene od obeh lokacij niso značilni za vilo rustiko, temveč dokazujejo manjšo naselbino, morda *vicus*.

⁶⁷ Osmuk 1985, 263.

⁶⁸ Talajić 2009, kat. št. 3–24.

⁶⁹ Osmuk 2005a.

Sl. 17: Grublje pri Vipavi, 2008. Razmerje med številom starejših in mlajših drobnih rimskodobnih najdb. Ožje časovno določljivih je 27 odstotkov rimskih najdb, upoštevani pa so vsi novci.

Fig. 17: Grublje near Vipava, 2008. Quantitative ratio of small finds and coins from the 1st–2nd and 3rd–4th centuries. Precisely datable finds represent 27 per cent of the Roman-period small finds collection, all the coin finds are considered in the calculation.

Ponuja se primerjava raziskanega najdišča z bližnjima naselbinama iz tega časa, Ajdovščino in Hrušico. Zanju se predvideva, da sta bili načrtno zgrajeni kot obcestni postaji *mansio Fluvio Frigido* in *Ad Pirum* ob itinerarski cesti Akvileja–Emona. Gradnjo ceste omenja Fest (*Breviarium* VII, 50), v 3. st. je bila ta s postajama vpisana v seznam cest *Itinerarium Antonini*, v 4. st. pa sta kraja označena na karti *Tabula Peutingeriana* in v seznamu *Itinerarium Burdigalense*.⁷⁰

Ajdovščina je bila najverjetneje tudi manjši administrativni center za zbiranje dajatev.⁷¹ Tu je bil odkrit nagrobnik Publija Publicija Ursiona iz 2. st., ki je bil, sodeč po napisu, upravnik zemljišča (*saltus publicus*), in Šašel je predvideval, da bi ta posest obsegala gozdove, rudnike in pašnike od Čavna do Nanosa.⁷² V Ajdovščini so bili odkriti tudi arhitekturni elementi, ki dokazujejo večjo reprezentančno stavbo,⁷³ kar morda potrjuje domnevo o lokalnem administrativnem centru.

V 3. st. sta bili tako Ajdovščina kot Hrušica vključeni v obrambni sistem *Claustra Alpium Iuliarum*.⁷⁴ Nova vojaško obrambna funkcija je pomenila korenit poseg v strukturo teh naselbin.

V Ajdovščini naj bi gradnja obzidja s stolpi vključevala predhodno čiščenje zemljišča in rušenje obstoječih stavb. V notranjosti utrdbe so bili deloma raziskani trije stavbni objekti: atrijska hiša iz 4. st. in dva objekta ob južnem delu obzidja.⁷⁵

Osrednja utrdba sistema alpskih zapor je bila zgrajena na Hrušici, na naravnem prelazu. Najstarejše najdbe s tega območja so datirane v drugo polovico 1. st. ter v 2. st. in so maloštevilne. V tem času naj bi bila na cestnem prelazu zgrajena obcestna postaja, vendar izkopavanja niso odkrila objektov, ki bi jih lahko zanesljivo umestili v ta čas in kontekst. Starejša poselitev je domnevno segala tudi zunaj obzidja kasnejše utrdbe.⁷⁶ Porast količine novcev in drobnega gradiva konec 3. st. sta predvidoma povezana z utrjevanjem zapor v sistemu *Claustra Alpium Iuliarum*. Trdnjava je obsegala cestni prelaz, južno pobočje Listnika in stolpe v dolini pod utrdbo ter na hribu Obršljajnovc.⁷⁷ Večina najdb je datiranih predvsem v sredino in v drugo polovico 4. stoletja.⁷⁸ Kot kažejo novejšje raziskave, je bila utrdba na začetku 5. st. postopoma opuščena.⁷⁹

Sodeč po odkritih skromnih stavbnih ostankih ima naselbina na Grubljah pri Vipavi v primerjavi z Ajdovščino in Hrušico drugačen, podeželski značaj. Na to kažejo odkriti objekti, sestava drobnih najdb pa odraža vpetost v takratno trgovsko mrežo in dostop do ponudbe na trgu, ki je obsegala izdelke severnoitalskih, vzhodnosredozemskih in severnoafriških delavnic, kot jih običajno najdemo na drugih najdiščih zahodne Slovenije iz tega časa.⁸⁰

Območje Vipave in Vipavske doline je bilo del akvilejskega agra.⁸¹ Gospodarsko zaledje mesta je razumeti tudi kot širše območje črpanja različnih surovin: rude, lesa, kamna, kmetijskih pridelkov in delovne sile. Možnosti, ki jih ponuja Vipavska dolina v smislu ekonomske baze, so jasne. Novejšje raziskave so odkrile sledove morebitne manjše kovaško-železarske dejavnosti v Ajdovščini,⁸² kar nam podobno kot manjši lončarski obrati v Biljah in Neblem⁸³ nakazuje razvejano strukturo gospodarskih enot ne le v urbanem centru, ampak tudi v njegovem zaledju. V tej luči razumemo starejšo

⁷⁵ Osmuk 1997, 122.

⁷⁶ Ulbert 1981, 38–43.

⁷⁷ Ulbert 1981, 40–46.

⁷⁸ Pröttel 1996, 133–137.

⁷⁹ Pflaum 2004, 151.

⁸⁰ Žerjal 2008a, 194.

⁸¹ Šašel Kos 2002, 373–382.

⁸² Kramar 2012, 32–35; Tratnik 2007, 15–17.

⁸³ Vidrih Perko, Žbona Trkman 2003–2004.

⁷⁰ Šašel 1975, 74–87; Bratož 2001, 30–31.

⁷¹ Šašel 1980.

⁷² Šašel 1980, 184–185.

⁷³ Petru, Svoljšak 1965, 197.

⁷⁴ Šašel 1974, 255–260.

fazo naselbine na Grubljah, ki je bila postavljena ob rob Vipavskega polja in v bližino državne ceste, kar ji je omogočalo ugodne pogoje za razvoj lokalne obrti in trgovine.

Na tem mestu omenimo še grobišče v neposredni bližini Grubelj, v Laurinovi ulici v Vipavi (sl. 3: 3), ki je bilo deloma raziskano v letu 2005. Odkritih je bilo osem žganih žarnih grobov in ena grobnica z vsaj štirimi grobovi. Raziskani grobovi so datirani od prve polovice 1. do konca 2. st. in jih tako lahko vsaj deloma časovno povežemo z naselbino na Grubljah.⁸⁴

Območji Ajdovščini in Hrušice v 3. in 4. st. izkazujejo porast poselitve,⁸⁵ v naselbini na Grubljah pa lahko v ta čas postavimo zidan objekt na vzhodnem robu najdišča. V drugi polovici 4. st. se tudi izrazito poveča število novčnih najdb. Domnevam, da je povečana prisotnost vojske v tem času v utrdbah na omenjenem prostoru vplivala tudi na razvoj oz. povečano poselitev manjših okoliških naselbin. Najmlajše rimskodobne najdbe z območja Grubelj so datirane v drugo polovico 4. st. in morda še na začetek 5. st. Posamične najdbe iz poznorimskega obdobja so bile v bližini odkrite tudi na Starem gradu nad Vipavo (sl. 3: 4).⁸⁶ Omeniti velja, da se raziskano območje nahaja na prostoru, kjer naj bi se konec 4. st. odvijala bitka pri Frigidu.⁸⁷ O nadaljevanju poselitve tega prostora priča bronasti pasni okov avarskega izvora (t. 7: 7; sl. 15).

Zahvale

Patriciji Bratina se zahvaljujem, da mi je gradivo predala v obdelavo in objavo. Pri neobjavljenih podatkih mi je prijazno pomagala Nada Osmuk. Za pomoč pri opredelitvi posameznih problematičnih najdb se zahvaljujem Tini Žerjal, pri opredelitvi avarskega pasnega okova sta mi prijazno pomagala in svetovala Tina Milavec in Dragan Božič. Za risbe gradiva se zahvaljujem Romani Vidmar. Risbo okova je izdelala Dragica Knific Lunder, fotografijo Igor Lapajne. Za kritično branje, dobre nasvete in vzpodbudo najlepša hvala Jani Horvat, za tehtna vprašanja Borutu Toškamu.

⁸⁴ Osmuk 2000–2004; ead. 2005b in 2005c; Tratnik 2012.

⁸⁵ Osmuk 1997, 119–130; Ulbert 1981, 42; Kos 1986, 302.

⁸⁶ Novec Konstancija Gala (351–354): Šemrov 2004, 36. Posamične najdbe lončenine in dokumentacijo hrani arhiv ZVKDS, OE Nova Gorica. Podatek mi je posredovala Nada Osmuk. Podatek o arheološki raziskavi Osmuk 1999–2001, 142.

⁸⁷ Bratož 1994.

OPIS

TEHNOLOŠKIH ZNAČILNOSTI KERAMIKE

Tera sigilata, padska sigilata B

Bpr. 2,5YR 6/6, svetlo rdeča. Barva premaza 10R 5/8. Glina je prečiščena, vidni so lističi srebrne sljude (fini delci, zmerno).

Tera sigilata, poznopadska sigilata (TSTP)

Barva preloma 2,5YR 6/6, svetlo rdeča. Barva premaza 2,5YR 5/6. Glina je prečiščena, vidni so lističi srebrne sljude (fini delci, zmerno).

Vzhodna sigilata B2

Barva preloma 5YR 7/6, rdečkasto rumena. Glina je prečiščena, vidni lističi srebrne sljude (fini delci, obilo).

Afriška sigilata

Barva preloma 2,5YR 6/8. Glina je prečiščena, vidni vključki apnenca (fini delci, posamezno). Oksidacijsko žgano, mehko.

Namizno posodje

N1 – Barva preloma 5YR 7/6 rdečkasto rumena, 10YR 8/4 oz. 10YR 7/4 zelo blede rjava. Glina je prečiščena. Oksidacijsko žgana, mehka, površina prahasta.

N2 – Barva preloma 5YR 6/8 ali 5YR 6/6 rdečkasto rumena. Glina je prečiščena, vidni vključki zdrobljene keramike (fini delci, redko do zmerno). Oksidacijsko žgano, mehko, površina prahasta ali gladka.

Keramika tankih sten

KTS 1 – Barva preloma 2,5Y 6/1, siva. Glina je prečiščena. Redukcijsko žgano, keramika mehka, površina malce prahasta.

KTS 2 – Barva preloma 10YR 7/6, rumena. Glina je prečiščena, vidni vključki srebrne sljude (fini delci, obilo). Oksidacijsko žgano.

KTS 3 – Barva preloma 5YR 6/8, rdečkasto rumena. Glina je prečiščena. Oksidacijsko žgano, keramika je mehka, površina prahasta.

Kuhinjsko posodje

K1 – Glini dodani vključki apnenca (grobi delci, zmerno, srednji in fini delci obilno), zdrobljene keramike (fini delci, posamezno). Redukcijsko žgano, keramika trda, površina gladka. Okras: brez ali pa metličenje.

K2 – Glini dodani vključki apnenca (srednji in fini delci, zmerno). Redukcijsko žgano, keramika trda, površina gladka.

K3 – Glini dodani vključki apnenca (različne velikosti delcev, obilo), kremena (srednji delci, redko). Oksidacijsko žgano, keramika trda, površina groba. Ni značilno rimskodobno, morda starejše.

K4 – Glini so dodani vključki kvarcita (zelo grobi delci, obilo), apnenca (fini delci, posamično), zdrobljena keramika (delci srednje velikosti, posamično). Oksidacijsko žgano, keramika srednje trda, površina na otip groba.

Melnice

M1 – Barva preloma 5YR 7/6, rdečkasto rumena. Glini so dodani vključki kvarcita (grobi delci, obilo), zdrobljena keramika (delci srednje velikosti, zmerno), lističi zlate sljude, temni vključki (vulkanske kamnine?). Oksidacijsko žgano, keramika trda, površina na otip groba. Oblika Dramont D2.

M2 – Barva preloma 7.5YR 6/4, svetlo rjava. Glina je dokaj prečiščena, vidni vključki zdrobljene keramike (delci srednje velikosti, zmerno), kvarcita (delci srednje velikosti, zmerno), temni vključki (posamezni delci vulkanske kamnine?). Oksidacijsko žgano, keramika je mehka, površina prahasta. Oblika: Dramont D1.

Amfore

AMF 1 – Barva preloma 7,5 YR 6/5, rdečkasto rumena. Srednje prečiščena glina, vidni so vključki zdrobljene keramike (delci velikosti do 1mm, zmerno), temno rjavi organski vključki (posamično), apnenec (fina delci, zmerno). Oksidacijsko žgano, srednje mehko, površina prahasta. Oblika: Dressel 6A.

AMF 2 – Barva preloma 7,5YR 6/6, rdečkasto rumena ali 5YR 6/8, rdečkasto rumena. Glina je dokaj prečiščena, vidne so primesi zdrobljene keramike (delci velikosti do 2 mm zmerno), apnenca (fina zrnca, zmerno), rjavi vključki. Oksidacijsko žgano, srednje mehko, površina prahasta. Oblika: Dressel 6B.

AMF 3 – Barva preloma 5YR 6/8, rdečkasto rumena ali 5YR 5/8, rumenkasto rdeča. Glina je dokaj prečiščena, vidne so primesi zdrobljene keramike (delci velikosti do 2 mm, zmerno), apnenca, rjavi vključki. Oksidacijsko žgano, srednje mehko, površina prahasta. Oblika: Dressel 2-4.

AMF 4 – Barva preloma 7/5 YR 6/8, rdečkasto rumena ali 10YR 8/3, zelo blede rjava. Glina je dokaj prečiščena, vidni so vključki apnenca (fina zrnca, posamično), lističi srebrne in zlate sljude, rjavi organski delci (posamično). Oksidacijsko žgano, mehko, površina je zelo prahasta. Oblika: Schörgendorfer 558.

AMF 5 – Barva preloma 7.5YR 6/6, rdečkasto rumena. Glina je prečiščena, vidni so vključki apnenca (fina zrna, posamično). Oksidacijsko žgano, trdo, površina hrapava. Oblika: Almagro 51C.

AMF 6 – Barva preloma 7.5YR 5/4, rjava. Glina je prečiščena, vidni so vključki apnenca (delci srednje velikosti, redko). Oksidacijsko žgano, srednje trdo, površina ni prahasta, na otip grobo/pusto. Oblika Africana II D/ Keay 25A.

KATALOG

Vse najdbe začasno hrani ZVKDS OE Nova Gorica.

Pri keramiki je zabeležena koda fakture, ki je podrobneje definirana pri opisu tehnoloških značilnosti keramike.

Uporabljena lestvica za trdoto keramike:

mehko – keramiko razi noht; srednje trdo – keramike ne razi noht, trdo – keramilo razi kovinsko rezilo.

Uporabljene kratice:

Bpr. = barva preloma keramike, določena po *Munsell soil color charts* – New York, 2000.

Dolž. = dolžina

Fakt. = fakture keramike

Kv. = kvadrant

PN = posebna najdba

Prem. = premer

Rek. pr. ust. = rekonstruiran premer ustja posode

Rek. pr. dna = rekonstruiran premer dna posode

Šir. = širina

Viš. = višina

Tabla 1

1. Kamnito orodje, strgalce, viden retuširan rob; roženec. PN 13. SE 01; kv. J 6. Viš. 5 cm; šir. 1,9 cm. Inv. št. VIP-TEL 1.

2. Odlomek tankega bronastega traku z zaključkom v obliki kačje glavice. PN 35. SE 01; kv. Y 3. Dolž. 9 cm. Inv. št. VIP-TEL 6.

3. Odlomek bronastega predmeta in tanke pločevine, dve izboklini. PN 83. SE 01; kv. D 8. Dolž. 9,3 cm; viš. 1,8 cm. Inv. št. VIP-TEL 13.

4. Odlomek bronastega predmeta. Tank bronast trak, upognjen. PN 1. SE 08; kv. J 7–8, K 7–8. Dolž. 10 cm; šir. 0,5 cm. Inv. št. VIP-TEL 2.

5. Bronasta bucika. PN 8. SE 35; kv. K 4. Viš. 1,3 cm. Inv. št. VIP-TEL 4.

6. Odlomek bronaste glavice fibule s čebulastimi gumbi. PN 42. SE 160; kv. Z 6. Dolž. 2 cm. Inv. št. VIP-TEL 16.

7. Odlomek profiliranega loka bronaste fibule. PN 50. SE 171; kv. Y 3. Dolž. 2,9 cm; šir. 0,6 cm. Inv. št. VIP-TEL 18.

8. Bronasta ploščica iz tanke pločevine z luknjico. PN 49. SE 171; kv. X 3. Viš. 1,1 cm; šir. 2 cm. Inv. št. VIP-TEL 17.

9. Bronast trak, en zaključek koničast, drugi zavrt. PN 70. SE 171; kv. Ab 6. Dolž. 6,3 cm. Inv. št. VIP-TEL 10.

10. Odlomek bronastega traku, zaključek žličasto razširjen. PN 79. SE 190; kv. Aa 4. Dolž. 5,5 cm. Inv. št. VIP-TEL 11.

11. Bronast zvonček, piramidalne oblike s štirikotno bazo in poligonalnim držajem, železen kembelj je odlomljen. PN 66. SE 190; kv. Aa 4. Viš. 5,8 cm; šir. 3,2 cm. Inv. št. VIP-TEL 007.

12. Več odlomkov bronaste fibule. Ohranjen del noge z glavico in igla. PN 87. Testni jarek 4. SE: med kamni ruševine. Dolž. 4 cm; viš. 1,8 cm. Inv. št. VIP-TEL 160.

13. Železen žebelj s kvadratno glavico. SE 67; kv. I, J 7. Viš. 3,6 cm. Inv. št. VIP-TEL 154.

14. Železen žebelj s polkrožno glavico. SE 67; kv. I, J 7. Viš. 5 cm. Inv. št. VIP-TEL 155.

15. Odlomek železnega žeblja s piramidalno glavico. SE 73; kv. K 8. Viš. 1,5 cm. Inv. št. VIP-TEL 156.

16. Koničast železen predmet z luknjico v zgornjem delu. SE 67; kv. J 7. Viš. 4,4 cm. Inv. št. VIP-TEL 94.

17. Odlomek konice železnega žeblja. SE 67; kv. J 7. Inv. št. VIP-TEL 96.

18. Odlomek železnega žeblja s kvadratno glavico. SE 67; kv. J 7. Viš. 5 cm. Inv. št. VIP-TEL 97.

19. Odlomek železnega žeblja s podolgovato glavico. SE 67; kv. J 7. Viš. 3,4 cm. Inv. št. VIP-TEL 98.

20. Odlomek železnega žeblja s kvadratno glavico. SE 67; kv. J 7. Viš. 3 cm. Inv. št. VIP-TEL 99.

Tabla 2

1. Železen žebelj s podolgovato glavico. SE 130; kv. O 4. Viš. 10,1 cm. Inv. št. VIP-TEL 88.

2. Železen žebelj s kroglasto glavico. SE 76; kv. K 3, L 3. Viš. 9,5 cm. Inv. št. VIP-TEL 70.

3. Odlomek železnega žeblja s kvadratno glavico. SE 149; kv. Z–Aa 3–4. Viš. 2,4 cm. Inv. št. VIP-TEL 77.

4. Železen žebelj s kroglasto glavico. SE 139; kv. Z 5, Aa–Ac 6. Viš. 6,5 cm. Inv. št. VIP-TEL 124.

5. Železen žebelj s podolgovato glavico. SE 106; kv. J 11. Viš. 3,4 cm. Inv. št. VIP-TEL 100.

6. Odlomek železnega žeblja z okroglo glavico. SE 133; kv. N 5. Viš. 1,4 cm. Inv. št. VIP-TEL 34.

7. Odlomek ploščatega svinčene ploščice z dvema luknjicama. SE 01. Viš. 2,5 cm; šir. 5 cm. Inv. št. VIP-TEL 27.

8. Jagoda; modrozeleno, neprosojno steklo. PN 16. SE 87; kv. N 6. Prem. 1,2 cm. Inv. št. VIP-TEL 14.

9. Jagoda; večbarvna, neprosojno steklo. Osnova modra (indigo), okras valovnice vrezan v osnovo, polnilo manjka. PN 56. SE 160; kv. V 6. Viš. 0,1 cm; prem. 1 cm. Inv. št. VIP-TEL 12.

10. Odlomek ustja balzamarija; svetlo modro, prosojno steklo. SE 01. Rek. pr. ust. 2 cm. Inv. št. VIP-TEL 28.

11. Odlomek trakastega ročaja posodice; svetlo modro, prosojno steklo. SE 01. Viš. 2,2 cm; šir. 2 cm. Inv. št. VIP-TEL 29.

12. Odlomek ostenja čaše; olivnozeleno, prosojno steklo. SE 134; kv. W–Ac 4–5. Viš. 2,2 cm; šir. 2,5 cm. Inv. št. VIP-TEL 112.

13. Odlomek trakastega ročaja posodice; modrozeleno, prosojno steklo. SE 139; kv. Z 5, Aa–Ac 6. Viš. 1,3 cm; šir. 1,2 cm. Inv. št. VIP-TEL 123.

14. Odlomek dna čaše; olivnozeleno, prosojno steklo. SE 01. Rek. pr. dna 4 cm. Inv. št. VIP-TEL 30.

15. Odlomek prstanastega dna čaše; modrozeleno, prosojno steklo. SE 160; kv. X, Y 5–6. Rek. pr. dna 5,2 cm. Inv. št. VIP-TEL 129.

16. Odlomek dna čaše; olivnozeleno, prosojno steklo. SE 110; kv. O 7. Viš. 0,4 cm; dolž. 1,8 cm. Inv. št. VIP-TEL 85.

17. Odlomek ravnega dna posodice; modrozeleno, prosojno steklo. Testni jarek 7; SE: ornica, na meji s prodrom. Rek. pr. dna 7 cm. Inv. št. VIP-TEL 149.

18. Odlomek ustja in ostenja krožnika. Pozna padška sigilata (TSTP). Oblika Consp. 20. Deloma ohranjen premaz. SE 01. Rek. pr. ust. 21 cm. Inv. št. VIP-TEL 32.

19. Odlomek visečega roba ustja skodelice. Padška sigilata B ali pozno padška sigilata (TSTP). Oblika Consp. 43. Deloma ohranjen premaz. SE 01. Viš. 1,2 cm; šir. 1,5 cm. Inv. št. VIP-TEL 33.

20. Odlomek ostenja skodelice. Padška sigilata B (?). Zelo slabo ohranjene sledi reliefnega okrasa, brez premaza. SE 147; kv. Ac 4. Viš. 2,9 cm; šir. 4 cm. Inv. št. VIP-TEL 90.

21. Odlomek ustja skodelice. Vzhodna sigilata B2. Oblika Hayes 74. Testni jarek 5; kv. N 7; SE 5. Rek. pr. ust. 11 cm. Inv. št. VIP-TEL 146.

Tabla 3

1. Odlomek ustja skodele. Afriška sigilata. Oblika Hayes 73. Premaz ni ohranjen. SE 1. Rek. pr. ust. 16 cm. Inv. št. VIP-TEL 34.

2. Odlomek ustja posode. Afriška sigilata. SE 1. Viš. 1 cm; šir. 2,4 cm. Inv. št. VIP-TEL 35.

3. Odlomek roba ustja krožnika. Oblike ni mogoče zanesljivo prepoznati, morda Hayes 61, Afriška sigilata / faktura ni tipična, morda gre za posnetek. SE 134; kv. W–Ac 4–5. Viš. 3,4 cm; šir. 2 cm. Inv. št. VIP-TEL 107.

4. Odlomek roba ustja skodele. Afriška sigilata. Oblika Hayes 67. SE 190; kv. A a–Ab 3–4. Viš. 1,9 cm; šir. 2,6 cm. Inv. št. VIP-TEL 119.

5. Več odlomkov ustja in ostenja skleda. Afriška sigilata. Na zunanji strani ostenja sled premaza. Oblika Hayes 45. Testni jarek 7; kv. Y 4. SE: ornica in na meji s prodrom. Rek. pr. ust. 34 cm. Inv. št. VIP-TEL 150.

6. Odlomek ustja skodelice tankih sten. F: KTS 2. SE 01. Viš.: 2,2 cm. Šir.: 1,5 cm. Inv. št.: VIP-TEL 36.

7. Odlomek ustja skodelice tankih sten z okrasom. Okras narejen s koleščkom, vertikalne zarezice. Fakt. KTS 1. SE 35; kv. J 2-3. Rek. pr. ust. 9,5 cm. Inv. št. VIP-TEL 60.

8. Odlomek ustja skodelice tankih sten. Kanelura po robu ustja. Na notranji strani slabo ohranjen premaz. Fakt. KTS 2, z ohranjenim premazom. SE 110; kv. O 7. Rek. pr. ust. 9,5 cm. Inv. št. VIP-TEL 84.

9. Odlomek ustja čaše. Fakt. KTS 3. SE 153; kv. Z-Aa 3-4. Rek. pr. ust. 7 cm. Inv. št. VIP-TEL 76.

10. Odlomek ustja vrča. Fakt. N 2. SE 1. Rek. pr. ust. 5,5 cm. Inv. št. VIP-TEL 42.

11. Odlomek ustja vrča. Fakt. N 2. SE 1. Rek. pr. ust. 6,6 cm. Inv. št. VIP-TEL 43.

12. Odlomek ustja posode. Fakt. N 2. SE 35; kv. J 2. Viš. 2 cm; šir. 2,5 cm. Inv. št. VIP-TEL 59.

13. Odlomek ustja vrča. Fakt. N 2. SE 134; kv. W-Ac 4-5. Rek. pr. ust. 5,5 cm. Inv. št. VIP-TEL 109.

14. Odlomek ustja vrča. Trikoten presek ustja. Fakt. N2. Testni jarek 5. SE 5. Rek. pr. ust. 8 cm. Inv. št. VIP-TEL 147.

15. Odlomek ustja vrča. Fakt. N 2. Testni jarek 5; SE 6. Rek. pr. ust. 4 cm. Inv. št. VIP-TEL 148.

16. Odlomek ustja vrča, rob ustja ni ohranjen. Fakt. N 1. SE 171; kv. X-W 3-5. Rek. pr. ust. 10 cm. Inv. št. VIP-TEL 138.

17. Odlomek prstanastega dna vrča. Fakt. N 1. SE 1. Rek. pr. dna 9,3 cm. Inv. št. VIP-TEL 38.

18. Odlomek prstanastega dna vrča s kaneluro na prehodu dna v ostenje. Fakt. N 2. SE 1. Rek. pr. dna 6,5 cm. Inv. št. VIP-TEL 39.

19. Odlomek prstanastega dna vrča. Fakt. N 1. SE 1. Rek. pr. dna 8,2 cm. Inv. št. VIP-TEL 41.

20. Odlomek prstanastega dna vrča. Fakt. N 2. SE 1. Rek. pr. dna 6,5 cm. Inv. št. VIP-TEL 40.

21. Odlomek prstanastega dna vrča. Fakt. N 1. SE 106; kv. J 11. Rek. pr. dna 6,5 cm. Inv. št. VIP-TEL 101.

Tabla 4

1. Odlomek prstanastega dna vrča. Fakt. N 2. SE 134; kv. W-Ac 4-5. Rek. pr. dna 6,5 cm. Inv. št. VIP-TEL 108.

2. Odlomek ostenja in ravnega dna vrča. Fakt. N 2. SE 135; kv. Ab 3. Rek. pr. dna 5 cm. Inv. št. VIP-TEL 82.

3. Odlomek trakastega ročaja vrča. Fakt. N 3. SE 134; kv. W-Ac 4-5. Viš. 3 cm; šir. 1,3 cm. Inv. št. VIP-TEL 111.

4. Odlomek ročaja vrča. Fakt. N 1. SE 81; kv. O 4. Viš. 8 cm; šir. 3,5 cm. Inv. št. VIP-TEL 117.

5. Odlomek trakastega ročaja vrča. Fakt. N 2. SE 134; kv. W-Ac 4-5. Viš. 3 cm; šir. 3 cm. Inv. št. VIP-TEL 110.

6. Odlomek trakastega ročaja vrča. Fakt. N 1. SE 160; kv. X, Y 5-6, Aa 3-4. Viš. 10,5 cm; šir. 3,5 cm. Inv. št. VIP-TEL 127.

7. Odlomek ročaja vrča. Fakt. N 1. SE 171; kv. X, Y, W 3-5. Viš. 7,2 cm; šir. 2,8 cm. Inv. št. VIP-TEL 139.

8. Odlomek ustja namiznega lonca. Fakt. N 2. SE 165; kv. J 3. Rek. pr. ust. 16,5 cm. Inv. št. VIP-TEL 72.

9. Odlomek roba pokrova. Fakt. K 1. SE 1. Viš. 1,2 cm; šir. 2 cm. Inv. št. VIP-TEL 50.

10. Odlomek izvihanega ustja lonca. Fakt. K 1. SE 1. Viš. 1,7 cm; šir. 2,7 cm. Inv. št. VIP-TEL 47.

11. Odlomek izvihanega ustja lonca. Fakt. K 1. SE 1. Rek. pr. ust. 16 cm. Inv. št. VIP-TEL 45.

12. Odlomek ustja lonca. Fakt. K 1. SE 218; kv. Z 4. Viš. 2,7 cm; šir. 2,3 cm. Inv. št. VIP-TEL 153.

13. Odlomek izvihanega ustja in del ostenja lončka. Okras: glavničenje. Fakt. K 1. SE 76; kv. K 3, L 3. Rek. pr. ust. 11,5 cm. Inv. št. VIP-TEL 69.

14. Odlomek izvihanega ustja lonca. Fakt. K 1. SE 76; kv. K 3, L 3. Rek. pr. ust. 17,5 cm. Inv. št. VIP-TEL 71.

15. Odlomek izvihanega ustja lonca. Fakt. K 1. SE 134; kv. W-Ac 4-5. Viš. 4,2 cm; šir. 1,5 cm. Inv. št. VIP-TEL 115.

16. Odlomek izvihanega ustja lonca. Fakt. K 1. SE 134; kv. W-Ac 4-5. Viš. 3,2 cm; šir. 2,5 cm. Inv. št. VIP-TEL 114.

17. Odlomek ustja lonca. Fakt. K 1. SE 147; kv. Ac 4. Viš. 2,4 cm; šir. 2,6 cm. Inv. št. VIP-TEL 91.

18. Odlomek ustja lonca. Fakt. K 1. SE 158; kv. X. Viš. 1,8 cm; šir. 2,5 cm. Inv. št. VIP-TEL 121.

19. Odlomek ustja lonca. Fakt. K2. Testni jarek 4; SE: med kamni ruševine. Viš. 1,2 cm; šir. 3 cm. Inv. št. VIP-TEL 152.

Tabla 5

1. Odlomek izvihanega ustja lonca. Fakt. K 1. SE 153; kv. Z- Aa 3-4. Rek. pr. ust. 14,2cm. Inv. št. VIP-TEL 80.

2. Odlomek izvihanega ustja lonca. Fakt. K 1. SE 165; kv. J 3. Rek. pr. ust. 19,2 cm. Inv. št. VIP-TEL 75.

3. Odlomek ustja in ostenja skleda. Fakt. K 1. SE 190; kv. Aa-Ab 3-4. Rek. pr. ust. 15,7 cm. Inv. št. VIP-TEL 118.

4. Odlomek dna lonca. Fakt. K 1. SE 1. Rek. pr. dna 13 cm. Inv. št. VIP-TEL 51.

5. Odlomek dna lonca. Fakt. K 1. SE 134; kv. W-Ac 4-5. Viš. 2,5 cm; šir. 1,5 cm. Inv. št. VIP-TEL 116.

6. Odlomek dna lonca. Fakt. K 1. SE 1. Rek. pr. dna 10,5 cm. Inv. št. VIP-TEL 52.

7. Odlomek dna lonca. Okras: metličenje. Fakt. K 1. SE 149; kv. I-J 3. Viš. 2,5 cm; šir. 2,7 cm. Inv. št. VIP-TEL 92.

8. Odlomek dna lonca. Fakt. K 2. SE 1. Rek. pr. dna 11 cm. Inv. št. VIP-TEL 49.

9. Odlomek dna lonca. Fakt. K1. SE 3. Rek. pr. dna 12 cm. Inv. št. VIP-TEL 57.

10. Odlomek dna lončka. Okras: metličenje. Fakt. K 2. SE 206; kv. Aa 4-5. Rek. pr. dna 7,5 cm. Inv. št. VIP-TEL 141.

11. Odlomek dna lonca. Fakt. K 1. SE 153; kv. Z-Aa 3-4. Viš. 2,9 cm; šir. 3,8 cm. Inv. št. VIP-TEL 81.

12. Odlomek ostenja lonca. Okras: rebro z vertikalnimi vrezji. Fakt. K 1. Testni jarek 7; SE: ornica na meji s prodrom. Viš. 4 cm; šir. 4,5 cm. Inv. št. VIP-TEL 151.

13. Odlomek ostenja lončka. Okras: vrezji. Fakt. K 2. SE 147; kv. Ac 4. Viš. 2 cm; šir. 2 cm. Inv. št. VIP-TEL 89.

14. Odlomek ročaja posode. Fakt. K 3. SE 133; kv. N 5. Viš. 5,7 cm; šir. 2,4 cm. Inv. št. VIP-TEL 144.

15. Odlomek oljenke v obliki storža. Fakt. O. SE 76; kv. L 3. Viš. 2 cm. Dolž. 5,5 cm. Inv. št. VIP-TEL 83.

16. Odlomek ustja posode. Fakt. K 4. SE 75; kv. O 4. Viš. 3,5 cm; šir. 6 cm. Inv. št. VIP-TEL 61.

17. Odlomek ustja melnice. Tip: Dramont D2. Fakt. M 1. SE 171; kv. X-W 3-4. Viš. 4,4 cm; šir. 6 cm. Inv. št. VIP-TEL 140.

Tabla 6

1. Več odlomkov melnice. Tip Dramont D1. Fakt. M 2. Testni jarek 4; SE: med kamni ruševine. Rek. pr. dna 14 cm; rek. pr. ust. 35 cm. Inv. št. VIP-TEL 142.

2. Odlomek kamnite posode, terilnice. Ohranjena držaj in del ostenja z dnom. Ob izlivku slabo ohranjen reliefen okras v obliki lovorovega lista. Apnenec. PN 47. SE 192; kv. Z 3-4. Rek. pr. ust. 24 cm; rek. pr. dna 13 cm. Inv. št. VIP-TEL 26.

3. Odlomek ostenja kamnitega možnarja z ohranjenim držajem. Apnenec. PN 28; SE 142; kv. P 8. Rek. pr. ust. 15 cm. Inv. št. VIP-TEL 5.

4. Odlomek ustja amfore. Oblika Dressel 6B. Fakt. AMF 2. SE 76; kv. K-L 3. Rek. pr. ust. 11,5 cm. Inv. št. VIP-TEL 65.

5. Odlomek ustja amfore. Oblika Dressel 6B. Fakt. AMF 2. SE 134; kv. W-Ac 4-5. Rek. pr. ust. 13,5 cm. Inv. št. VIP-TEL 105.

6. Odlomek dna amfore. Oblika Dressel 6B. Fakt. AMF 2. SE 160; kv. X-Y 5-6, Aa 3-4. Rek. pr. ust. 14 cm. Inv. št. VIP-TEL 135.

7. Odlomek ostenja amfore z nastavkom za ročaj. Oblika Dressel 6B. Fakt. AMF 2. SE 1. Viš. 5,5 cm; šir. 3,5 cm. Inv. št. VIP-TEL 56.

8. Odlomek ostenja amfore z nastavkom za ročaj. Oblika Dressel 6B. Fakt. AMF 2. Testni jarek 4; SE: med kamni ruševine. Viš. 5,4 cm; šir. 9,3 cm. Inv. št. VIP-TEL 158.

9. Odlomek ročaja amfore. Oblika Dressel 6B. Fakt. AMF 2. SE 14; kv. G 6. Viš. 8,5 cm; šir. 4,7 cm. Inv. št. VIP-TEL 143.

Tabla 7

1. Odlomek ročaja amfore. Oblika Dressel 6B. Fakt. AMF 2. SE 153; kv. Z-Aa 3-4. Viš. 11 cm; šir. 3,5 cm. Inv. št. VIP-TEL 78.

2. Odlomek ročaja amfore. Oblika Dressel 2-4. Fakt. AMF 3. SE 76; kv. K-L 3. Viš. 6 cm; šir. 2,5 cm. Inv. št. VIP-TEL 68.

3. Odlomek trakastega ročaja amfore. Oblika Schörgendorfer 558. Fakt. AMF 4. Testni jarek 4; SE: med kamni ruševine. Viš. 6,5 cm; šir. 4,4 cm. Inv. št. VIP-TEL 159.

4. Odlomek ustja amfore. Oblika Dressel 6A. Fakt. AMF 1. Testni jarek 4; SE: med kamni ruševine. Rek. pr. ust. 14 cm. Inv. št. VIP-TEL 157.

5. Odlomek ustja amfore. Oblika Africana II D/ Keay 25A. Fakt. AMF 6. SE 134; kv. W-Ac 4-5. Rek. pr. ust. 9 cm. Inv. št. VIP-TEL 106.

6. Odlomek ustja amfore. Oblika Almagro 51C. Fakt. AMF 5. SE 76; kv. K-L 3. Rek. pr. ust. 10 cm. Inv. št. VIP-TEL 66.

7. Dvodelni bronast pasni okov s tečajem. Ulit, podolgovat, jezičasto oblikovan okov je na enem koncu zaobljen, na drugem je tečaj z železno osjo, na katero je skozi ušesce pritrjen drugi, manjši del okova. Rob visečega dela ni popolnoma ohranjen. Jeziček je v sredini predrt z luknjicama, skozi kateri sta bili vstavljeni zakovici. Osrednji del je okrašen s plitvo izdelano stilizirano krožno vitico. Ob robu okova teče valovnica (verjetno degeneriran biserni niz). PN 88. Testni jarek 4. SE: med kamni ruševine. Dolž. 2,6 cm; šir. 1,1 cm. Inv. št. VIP-TEL 24.

8. Odlomek grobega hišnega ometa z odtisi vej. Testni jarek 4. SE: med kamni ruševine. Viš. 6,2 cm; dolž. 6 cm. Inv. št. VIP-TEL 53.

Novi vek:

9. Odlomek čaše ježevke; modrozeleno, prosojno steklo. PN 38; SE 1; kv. H 9. Viš. 1,9 cm; šir. 1,7 cm. Inv. št. VIP-TEL 15.

10. Odlomek ostenja steklenice; svetlo modro, prosojno steklo. SE 1. Rek. prem. 9 cm. Inv. št. VIP-TEL 31.

11. Odlomek roba pokrova. SE 1. Rek. prem. 14 cm. Inv. št. VIP-TEL 46.

12. Odlomek ustja lonca. SE 1. Rek. pr. ust. 15 cm. Inv. št. VIP-TEL 48.

13. Odlomek ustja lonca. SE 134; kv. W-Ac 4-5. Rek. pr. ust. 15,5 cm. Inv. št. VIP-TEL 113.

14. Odlomek roba pokrova. SE 130; kv. O 4. Viš. 0,7 cm; šir. 2,2 cm. Inv. št. VIP-TEL 86.

15. Odlomek ustja lonca. SE 160; kv. Y 5-6, Aa 3-4. Viš. 1,5 cm; šir. 3 cm. Inv. št. VIP-TEL 131.

16. Odlomek ustja lonca. SE 160; kv. Y 5-6, Aa 3-4. Viš. 1,2 cm; šir. 2,2 cm. Inv. št. VIP-TEL 130.

17. Kresilo; kremen. PN 2; SE 1; kv. H 6. Viš. 2,5 cm; šir. 2,1 cm. Inv. št. VIP-TEL 3.

ALRAM-STERN, E. 1989, *Die römischen Lampen aus Carnuntum*. – *Der römische Limes in Österreich* 35, Wien.
 ARTUR, P. in D. WILLIAMS 1995, Campanian wine, Roman Britain and the third century A.D. – *Journal of Roman Archaeology* 5, 250–260.
 BEZECZKY, T. 1998a, *The Laecanius Amphora Stamps and the Villas of Brijuni*. – *Denkschriften. Philosophisch-historische Klasse der Österreichischen Akademie der Wissenschaften* 261, Wien.

BEZECZKY T. 1998b, Amfora types of Magdalensberg. – *Arheološki vestnik* 49, 225–242.
 BONIFAY, M., M.-B. CARRE in Y. RIGOIR 1998, *Fouilles à Marseille. Les Mobiliers (Ier-VIIIe siècles ap. J.-C.)*. – *Études Massaliètes* 5, Marseille.
 BOŽIČ, D. 2005, Die spätrömischen Hortfunde von der Gora oberhalb von Polhov Gradec. – *Arheološki vestnik* 56, 293–368.

- BRATINA, P. 2008, *Vipava – Telovadnica, Poročilo o predhodnem arheološkem sondiranju v območju arheološke dediščine Vipava – arheološko najdišče Bela in Grublje (EŠD 12173)*. – Neobjavljeno poročilo / unpublished report, arhiv ZVKDS, OE Nova Gorica (Nova Gorica).
- BRATINA, P. in V. TRATNIK 2008, *Vipava–telovadnica 2008. Poročilo o zaščitnem arheološkem izkopavanju na lokaciji Bela in Grublje*. – Neobjavljeno poročilo / unpublished report, arhiv ZVKDS, OE Nova Gorica (Nova Gorica).
- BRATOŽ, R. 1994, Bitka pri Frigidu v izročilu antičnih in srednjeveških avtorjev. – *Zgodovinski časopis* 48/1, 5–45.
- BRATOŽ, R. 2001, Soča in prehodi čez reko v antiki. – *Goriški letnik* 27, 27–50.
- BUORA, M. 1995, Anfore Almagro 50 e Almagro 51 nell'alto Adriatico. – *Quaderni Friulani di Archeologia* 5, 190–192.
- CARRE, M. B. in S. PESAVENTO MATTIOLI 2003, Tentativo di classificazione delle anfore olearie adriatiche. – *Aquileia Nostra* 74, 454–476.
- CAU, M. Á., P. REYNOLDS in M. BONIFAY 2011, An initiative for the revision of late Roman fine wares in the Mediterranean (c. AD 200–700): The Barcelona ICREA/ESF Workshop. – V: M. Á. Cau, P. Reynolds, M. Bonifay (ur.), *LRFW 1. Late Roman Fine wares. Solving problems of Typology and chronology*, Roman and Late Antique Mediterranean Pottery 1, 1–10.
- CIPRIANO, S. in F. FERRARINI 2001, *Le anfore romane di Opitergium*. – Cornuda, Treviso.
- Consp. 1990: Ettlinger E. et al. 1990, *Conspectus formarum terrae sigillatae Italico modo confectae*. – Materialien zur römisch-germanischen Keramik 10, Bonn.
- GARAM, É. 1995, *Das awarenzeitliche Gräberfeld von Tiszafüred*. – Cemeteries of the Avar period (567-829) in Hungary 3, Budapest.
- GASPARI, A., V. VIDRIH PERKO, M. ŠTRAJHAR in I. LAZAR 2007, Antični pristaniški kompleks v Fizinah pri Portorožu - zaščitne raziskave leta 1998 / The Roman port complex at Fazine near Portorož - rescue excavations in 1998. – *Arheološki vestnik* 58, 167–218.
- HAYES, J. W. 1972, *Late Roman Pottery*. – London.
- HAYES, J. W. 1985, Sigillate orientali. – V: *Enciclopedia dell'Arte Antica. Atlante delle forme ceramiche 2. Ceramica fine romana nel bacino mediterraneo*, 1–95, Roma.
- HORVAT, J. 1999, Roman Provincial Archaeology in Slovenia Following the Year 1965: Settlement and Small Finds / Rimska provincialna arheologija v Sloveniji po letu 1965: poselitvena slika in drobna materialna kultura. – *Arheološki vestnik* 50, 215–257.
- KARO, Š., T. KNIFIC in M. LUBŠINA-TUŠEK 2011, Predmeti avarskega izvora z arheoloških najdišč v Sloveniji. – *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 44, 131–159.
- KEAY, S. J. 1984, *Late Roman Amphorae in Western Mediterranean. A typology and economic study: the Catalan evidence*. – BAR. International Series 196, Oxford.
- KILCHER, M. 2003, Fish-sauce amphorae from the Iberian peninsula: The forms and observations on trade with the north-west provinces. – *Journal of Roman Pottery Studies* 10, 69–84.
- KRAMAR, S. 2012, *Poročilo o mineraloških in geokemičnih preiskavah arheometalurških žlinder*. Neobjavljeno poročilo / unpublished report, arhiv ZVKDS, OE Nova Gorica (Nova Gorica).
- KOS, P. 1986, The monetary circulation in the southeastern Alpine region ca. 300 B. C.-A. D. 1000. – *Situla* 24, Ljubljana.
- LAZAR, I. 2003, *Rimsko steklo Slovenije / The Roman glass of Slovenia*. – *Opera Instituti Archaeologici Sloveniae* 7, Ljubljana.
- MACKENSEN, M. 1993, Die Spätantiken Sigillata und Lampentöpfereien von El Mahrine (Nordtunesien): Studien zur Nordafrikanischen Feinkeramik des 4. bis 7. Jahrhunderts. – *Münchener Beiträge zur Vor- und Frühgeschichte* 50/1,2, München.
- MAIOLI, M. G. 1973, Vasi a pareti sottili grigie dal Ravennate. – *Acta Rei Cretariae Fautorum* 14–15, 106–127.
- MARION, Y. in A. STARAC 2001, Les amphores. – V: F. Tassaux, R. Matijašič, V. Kovačič (ur.), *Loron (Croatie), Ausonius. Publications Mémoires* 6, 97–125, Bordeaux.
- MODRIJAN, Z. 2011, Keramika / Pottery. – V: Z. Modrijan, T. Milavec, *Poznoantična utrjena naselbina Tonovcov grad pri Kobaridu. Najdbe / Late Antique fortified settlement Tonovcov grad near Kobarid. Finds*. – *Opera Instituti Archaeologici Sloveniae* 24, 121–219, Ljubljana.
- ORTON, C. H., P. TYERS in A. VINCE 1993, *Pottery in archaeology*. – Cambridge manuals in archaeology, Cambridge.
- OSMUK, N. 1985, V Beli (in Grublje). – *Varstvo spomenikov* 27, 263.
- OSMUK, N. 1997, Ajdovščina - Castra. Stanje arheoloških raziskav (1994). – *Arheološki vestnik* 48, 119–130.
- OSMUK, N. 2000–2004, 360. Vipava - arheološko najdišče Bela in Grublje. – *Varstvo spomenikov* 39–41. Poročila, 235–236.
- OSMUK, N. 1999–2001, 240. Vipava. Stari grad. – *Varstvo spomenikov* 38. Poročila, 142.
- OSMUK, N. 2005a, 220. Vipava - arheološko najdišče Bela in Grublje. – *Varstvo spomenikov* 42. Poročila, 183.
- OSMUK, N. 2005b, 222. Vipava. Laurinova ulica. – *Varstvo spomenikov* 42. Poročila, 184–185.
- OSMUK, N. 2005c, Vipava - rimskodobni grobovi v Laurinovi ulici. – *Vipavski glas*, št. 75, letnik XX, 11–15.
- PALLECCHI, S. 2002, I mortaria di produzione centro-italica. Corpus dei bolli. – *Instrumentum* 1, 41–46, Roma.
- PANELLA, C. 2001, Le anfore di età imperiale nel Mediterraneo occidentale. – V: J.-P. Morel, P. Leveque (ur.), *Céramiques hellénistiques et romaines* 3, 177–275, Paris.
- PETRU, P. in D. SVOLJŠAK 1965, Ajdovščina. – *Varstvo spomenikov* 10, 197.
- PFLAUM, V. 2004, *Poznorimski obrambni in vojaški sledovi 5. stoletja na ozemlju sedanje Slovenije*. – Neobjavljena doktorska disertacija. Oddelek za arheologijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.
- PRÖTTEL P. M. 1988, Zur Chronologie der Zwiebelknopffibeln. – *Jahrbuch des Römisch-germanischen Zentralmuseums Mainz* 35/1, 347–372.
- PRÖTTEL P. M. 1996, *Mediterrane Feinkeramikimporte des 2. bis 7. Jahrhunderts n. Chr. im oberen Adriaraum und in Slowenien*. – *Kölner Studien zur Archäologie der römischen Provinzen* 2, Espelkamp.
- RIGHINI, V. 2004, Fra produttori e consumatori. Parte prima: I materiali fittili pesanti nella Cisalpina. – V: S. Santoro, M. Buora (ur.), *Atti del secondo e del terzo incontro scientifico. Strumenti della salvaguardia del*

- patrimonio culturale. Carta del rischio archeologico e catalogazione informatizzata. Esempi italiani ed applicabilità in Albania: Villa Manin di Passariano*, 239–264, Udine.
- SCHINDLER KADELKA, E., U. FASTNER in M. GRUBER 2001, *Italische Terra Sigillata mit Appliken in Noricum*. – Archäologische Forschungen 6, Wien.
- ŠAŠEL, J. 1974, K zgodovini Julijsko-alpskega obrambnega področja. – *Situla* 14/15, 255–260.
- ŠAŠEL, J. 1975, Rimske ceste v Sloveniji (*viae publicae*). – V: *Arheološka najdišča Slovenije*, 74–99, Ljubljana.
- ŠAŠEL, J. 1980, Pastorizia e transumanza. Contributo alla discussione. – *Rivista storica dell'antichità* 10, 179–185 (= *Opera selecta*, *Situla* 30, Ljubljana 1992, 522–528).
- ŠAŠEL KOS M. 2002, The boundary stone between Aquileia and Emona / Mejnik med Akvilejo in Emono. – *Arheološki vestnik* 53, 373–382.
- ŠEMROV, A. 2004, *Die Fundmünzen der römischen Zeit in Slowenien* 5. – Mainz am Rhein.
- TALAJIČ, A. 2009, *Opredelitev novcev z najdišča Vipava – arheološko najdišče Bela in Grublje*. Neobjavljeno poročilo / unpublished report, arhiv ZVKDS, OE Nova Gorica (Nova Gorica).
- TOŠKAN, B. in J. DIRJEC 2008, Sesalska makrofavna z najdišča Bela in Grublje (telovadnica). – Neobjavljeno poročilo / unpublished report, arhiv ZVKDS, OE Nova Gorica (Nova Gorica).
- TOŠKAN, B. in J. DIRJEC 2012, Sesalska makrofavna z območja rimskodobne poselitve na Grubljah pri Vipavi (Mammalian Macrofauna from the Area of the Roman settlement at Grublje near Vipava). – *Arheološki vestnik* 63, 137–157.
- TRATNIK, V. 2007, *Poročilo o spremljevalnem arheološkem nadzoru izkopov in arheoloških raziskavah za objekt: Kanalizacija Goriška cesta, Cesta 5. maja in Gregorčičeva ulica, Ajdovščina*. – Neobjavljeno poročilo / unpublished report, arhiv ZVKDS, OE Nova Gorica (Nova Gorica).
- TRATNIK, V. 2007, 2. Ajdovščina – arheološko najdišče Castra. – *Varstvo spomenikov* 44. Poročila, 15–17.
- TRATNIK, V. 2008, 111. Vipava – arheološko najdišče Bela in Grublje. – *Varstvo spomenikov* 45. Poročila, 206–207.
- ULBERT, T. (ur.) 1981, *Ad pirum (Hrušica). Spätrömische Passbefestigung in den Julischen Alpen*. – *Münchner Beiträge zur Vor- und Frühgeschichte* 31, München.
- VERBIČ, T. 2008, *Poročilo o geološkem in pedološkem pregledu lokacije arheoloških izkopavanj ob vojašnici v Vipavi* (Ljubljana). Neobjavljeno poročilo / unpublished report, arhiv ZVKDS, OE Nova Gorica.
- VIDRIH PERKO, V. 1992, La ceramica tardo antica di Hrušica (Ad Pirum). – *Acta Rei Cretariae Romanae Fautorum* 31/32, 349–364.
- VIDRIH PERKO, V. 2000, Amfore v Sloveniji. – *Annales* 10/2, 421–456.
- VIDRIH PERKO, V. in B. ŽBONA TRKMAN 2003–2004, Trgovina in gospodarstvo v Vipavski dolini in Goriških Brdih v rimski dobi (Commerci ed economia nella Valle del Vipacco e nel Collio goriziano in età romana). – *Goriški letnik* 30–31 (2005), 17–72.
- WINTER, H. 1997, *Awarische Grab- und Streufunde aus Ostösterreich. Ein Beitrag zur Siedlungsgeschichte. – Monographien zur Frühgeschichte und Mittelalterarchäologie* 4, Innsbruck.
- ZÁBOJNÍK, J. 1991, Seriation von Gürtelbeschlaggarnituren aus dem Gebiet der Slowakei und Österreichs (Beitrag zur Chronologie der Zeit des awarischen Kaganats). – V: *K problematike osidlenia sredodunajskej oblasti vo včasnom stredoveku*, 219–321, Nitra.
- ŽERJAL, T. 2008a, *Rimska vila rustika v luči drobnih najdb: primer najdišča Školarice pri Spodnjih Škofijah*. – Neobjavljena doktorska disertacija. Oddelek za arheologijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.
- ŽERJAL, T. 2008b, Eastern imports in the ager Tergestinus. – *Acta Rei Cretariae Romanae Fautorum* 40, 131–140, Bonn.

Traces of Roman settlement at Grublje near Vipava

Summary

LOCATION AND RESEARCH

(figs. 1–3)

The archaeological site at Grublje is situated on the northern edge of the town of Vipava and comprises two areas. The first area stretches along the Bela stream and is called Bela, while the area west of the local road from Vipava to Vrhpolje is called Grublje. The latter name is a toponym that usually indicates ruins, often from the Roman period.

The site was identified as a Roman settlement already in 1984 (see notes 1–6). The area along the Bela stream was partly excavated in 2003–2005. It revealed stone foundations, pebble floors, a layer of

burnt remains, as well as fragments of Roman-period pottery and bricks. The foundation remains indicate four buildings. Also found were the remains of two wooden buildings from two separate construction phases, from the end of the 2nd and the end of the 3rd century, respectively.

ROMAN SETTLEMENT

(figs. 4–11)

Trial trenching was conducted at Grublje in 2008 in advance of the construction of a gymnasium for the Vipava military base. It brought to light

Roman-period remains. The ensuing rescue excavation revealed layers with archaeological remains at a shallow depth, whereby the layers were heavily damaged by ploughing and modern military ditches (see notes 7–11).

The **western part** of the excavation area revealed two lines of foundations, belonging to a building (SU [= SE] 7 and SU 8; *figs. 4; 5a,b*). Its age and function is difficult to be determined, with the only aid provided by two iron nails (*pl. 1: 13,14*) and a bronze fragment (*pl. 1: 4*). Unearthed to the east and west of the foundation remains were postholes, interpreted as the remains of wooden buildings. The postholes contained large gravel stones and fragments of Roman bricks used as packing material (*figs. 4; 6; 7*). The spatial distribution of the postholes points to more than one wooden building. The secondary use of the pottery and brick fragments could date the postholes to the Late Roman period. Small finds in this area were rare and included a glass bead (*pl. 2: 8*), iron nail (*pl. 2: 1*), glass and pottery shards (*pls. 2: 16,21; 3: 14,15; 4: 4*) and two coins from the second half of the 3rd and second half of the 4th centuries.

The **southern part** of the excavation area revealed two large Roman pits. Pit 1 (SU 76; *fig. 4*) contained Roman-period bricks, animal bones, as well as pottery, oil lamp and amphora fragments (*pls. 4: 13,14; 5: 15; 6: 4; 7: 2,6*).

Pit 2 (SU 165; *fig. 4*) was filled with dark sediment with bits of charcoal and large gravel stones. The sediment contained animal bones (see a separate article in this volume of *Arheološki vestnik*: Toškan, Dirjec 2012), as well as brick and pottery fragments (*pls. 4: 8; 5: 2*).

Archaeological layers in the **eastern part** of the excavation area were well preserved. Foundation remains of the next building were found near trench TJ7 (SU 138; *figs. 4; 9a,b*). The destruction layer of the building was found on both sides of the foundations (SU 153; *figs. 4; 10*) and revealed small finds (*pls. 3: 9; 5: 1,11; 7: 1*) and coins from the second half of the 4th century. Under the destruction layer (SU 153), several layers (SU 171, 190, 192, 201) were found that can be interpreted as Roman walking surfaces (*figs. 9b; 10*). Of those, SU 190 mostly contained small finds from the fourth century (*pls. 1: 10,11; 3: 4; 5: 3*), while SU 171 yielded small finds from the 2nd and from the 4th century (*pls. 1: 7–9; 3: 16; 4: 7; 5: 17*). The remains of a path (SU 216) were uncovered to the east of the foundation remains and the walking surface (SU 171).

During trial trenching, the northern part of **trench TJ4** (*figs. 4; 8*) revealed a destruction layer with stones preserved in two lines. These remains were not excavated, while surface cleaning yielded fragments of an Early Roman amphora and a mortar (*pls. 7: 4; 6: 1*), as well as burnt clay wall plaster and a strap-end fragment (*fig. 15; pl. 7: 7,8*). Based on analogies (see nos. 64, 65), belts with such strap-ends were common in the latest phase of the Late Avar period, between AD 780 and 800/825. The limited scope of investigation in trench TJ4 prevents further discussion on the remains in it.

SMALL FINDS

(*figs. 12;13;15; pls. 1–7*)

The research of the Grublje site included a detailed analysis of the finds unearthed during the 2008 preliminary archaeological investigation and rescue excavation.

Metal finds include a small, pyramidal bell of cast bronze (*pl. 1: 11*) and fragments of jewellery and costume items (*pl. 1: 2,5–7,12*).

Glass finds are represented by a beaker with ring base (*pl. 2: 15*) and other fragments of glass beakers (*pl. 2: 12,14,16*) from the second half of the third and the fourth centuries.

Pottery finds include fragments of Italian pottery production, represented by a *sigillata Tardopadana* Consp. 20 plate (*pl. 2: 18*) and a *Padana B* cup, of form Consp. 43 (*pl. 2: 19*). Also found was a fragment of an *Eastern sigillata B2* cup of form Hayes 74 (*pl. 2: 21*), as well as several fragments of *African Red Slip Ware*, belonging to Hayes 73 form (*pl. 3: 1*), to a wide Hayes 67 bowl (*pl. 3: 4*) and probably to Hayes 45 bowl (*pl. 3: 5*).

Common tableware mostly consists of fragments of jugs, the fabric of which points to the northern Adriatic production (*pls. 3: 10–21; 4: 1–8*). Coarse ware finds mostly include jars with everted rims (*pl. 4: 11–13,15*). The site also yielded fragments of various mortars (*pls. 5: 17; 6: 1*).

Most fragments of amphorae belong to Dressel 6B oil amphorae (*pls. 6: 4–9; 7: 1*). Also found was a rim fragment of an Almagro 51C amphora (*pl. 7: 6*), as well as a fragment of a II D/Keay 25 A African amphora (*pl. 7: 5*).

INTERPRETATION

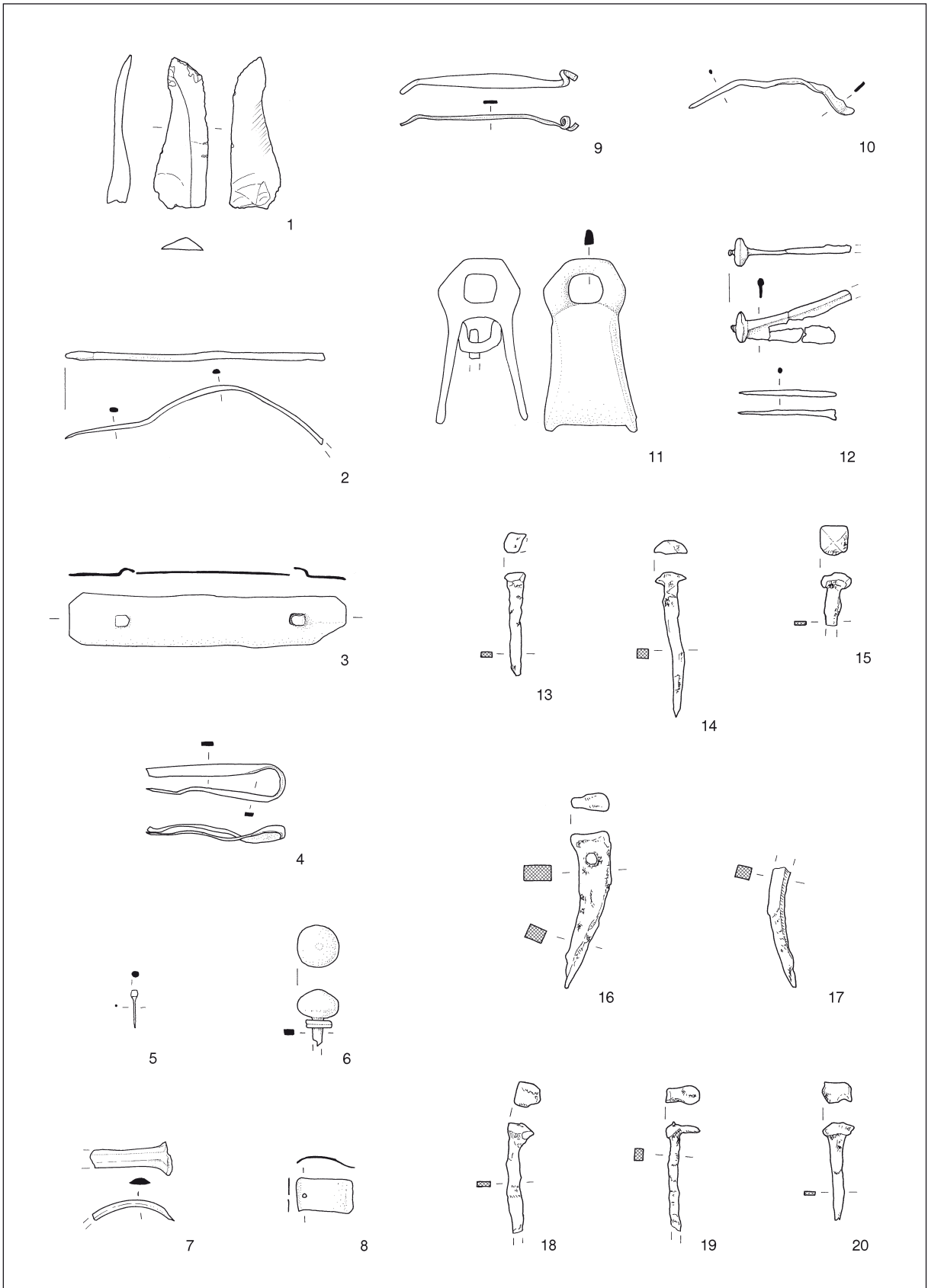
(figs. 14; 16)

Archaeological investigation at Grublje near Vipava revealed the western edge of a Roman settlement. It showed that the area was continually inhabited from the end of the 1st century AD onwards. Architectural remains in the eastern part of the excavation area could be dated to the 3rd and 4th centuries, while the buildings in the western part cannot be determined more precisely. The remains are interpreted as those of a small countryside settlement with both wooden and masonry buildings, whereby similar stone buildings were also found at the Bela site during earlier investigation. None of the remains displays the architectural characteristics of a villa rustica, which leads to an assumption that the settlement rather had the status of a *vicus*. In administrative terms, the settlement and the whole of the Vipava area was included into the ager of Aquileia.

The small finds show that the settlement formed part of a wider trading network and had access to products of north-Italian, east-Mediterranean and north-African origin. Such products represent common finds also on the contemporary sites of western Slovenia. The number of coin finds at the site rises considerably in the second half of the 4th century. This can be connected with the stronger military presence and the construction of a defence system in the area (*Claustra alpium Iuliarum*), which may also have influenced the development of the small settlements in the vicinity, for example at Grublje.

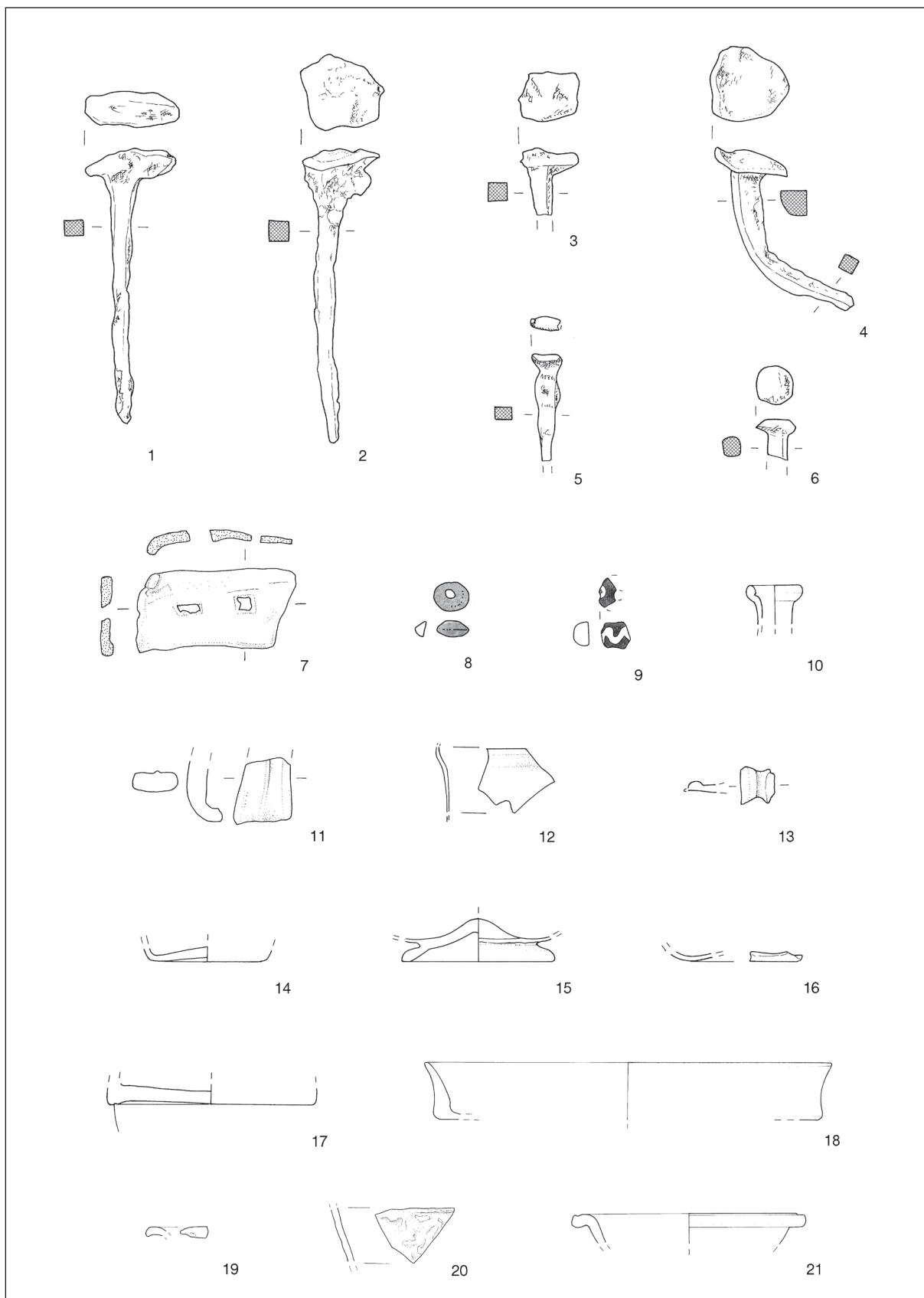
Translation: Andreja Maver

Vesna Tratnik
ZVKDS
Center za preventivno arheologijo
Poljanska 40
SI-Ljubljana
vesna.tratnik@cpa-rs.si

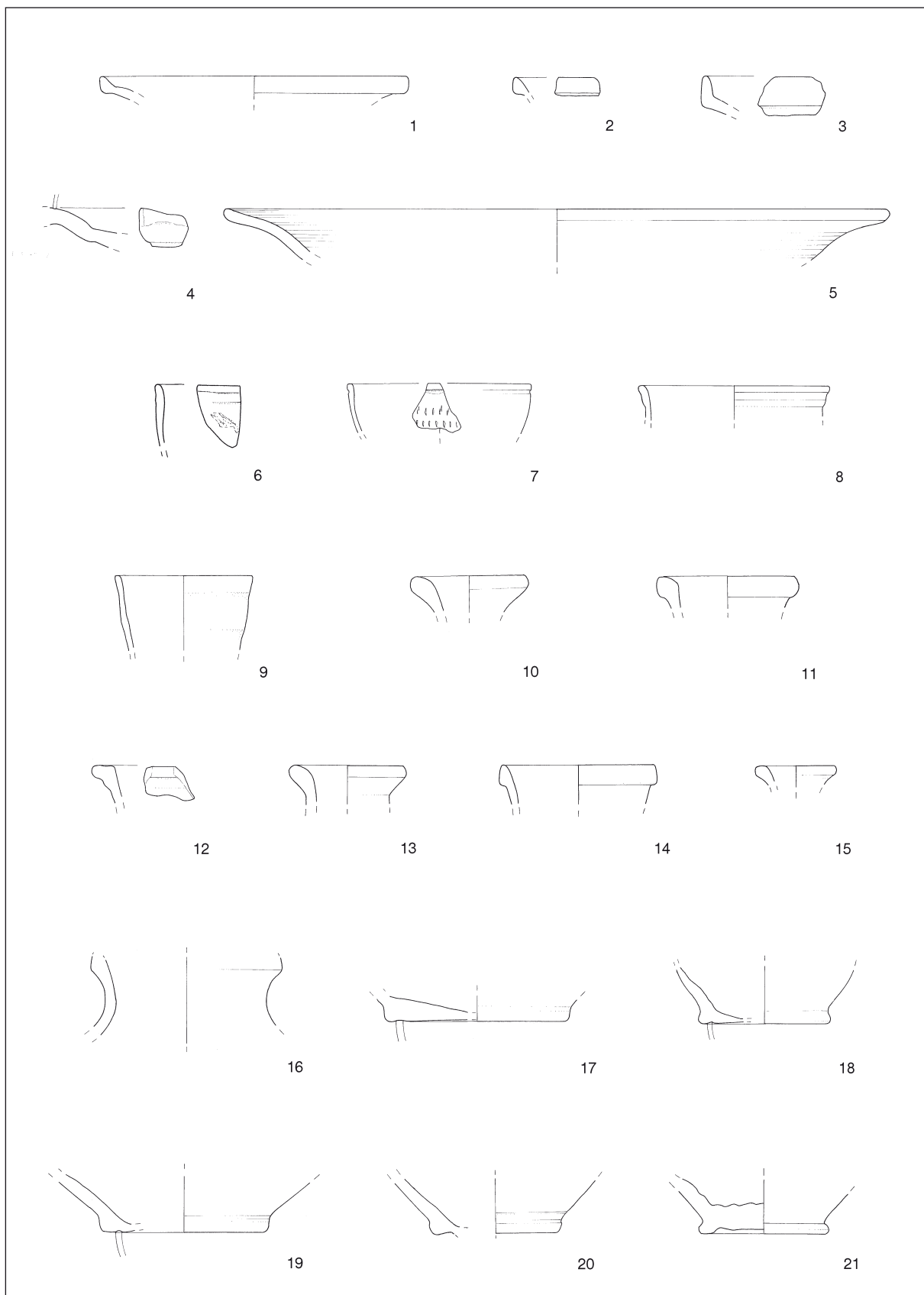
T. 1: Grublje. 1 kamen; 2-10,12 bron; 11 bron in železo; 13-20 železo. M. 1-20 = 1:2.

Pl. 1: Grublje. 1 stone; 2-10,12 bronze; 11 bronze and iron; 13-20 iron. Scale 1-20 = 1:2.

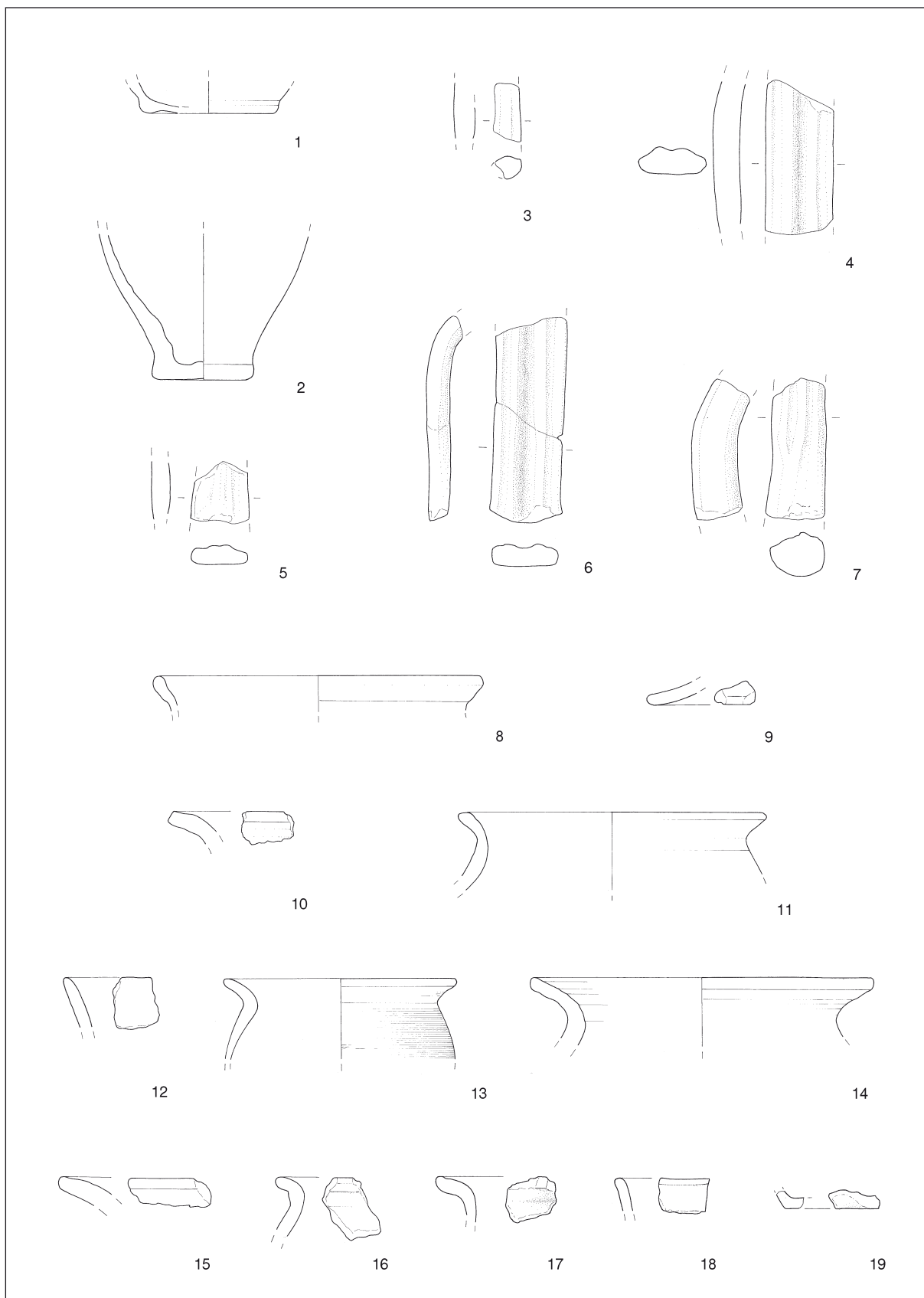
T. 2: Grublje. 1-6 železo; 7 svinec; 8-17 steklo; 18-21 keramika. M. 1-17 = 1:2; 18-21 = 1:3.

Pl. 2: Grublje. 1-6 iron; 7 lead; 8-17 glass; 18-21 pottery. Scale 1-17 = 1:2; 18-21 = 1:3.

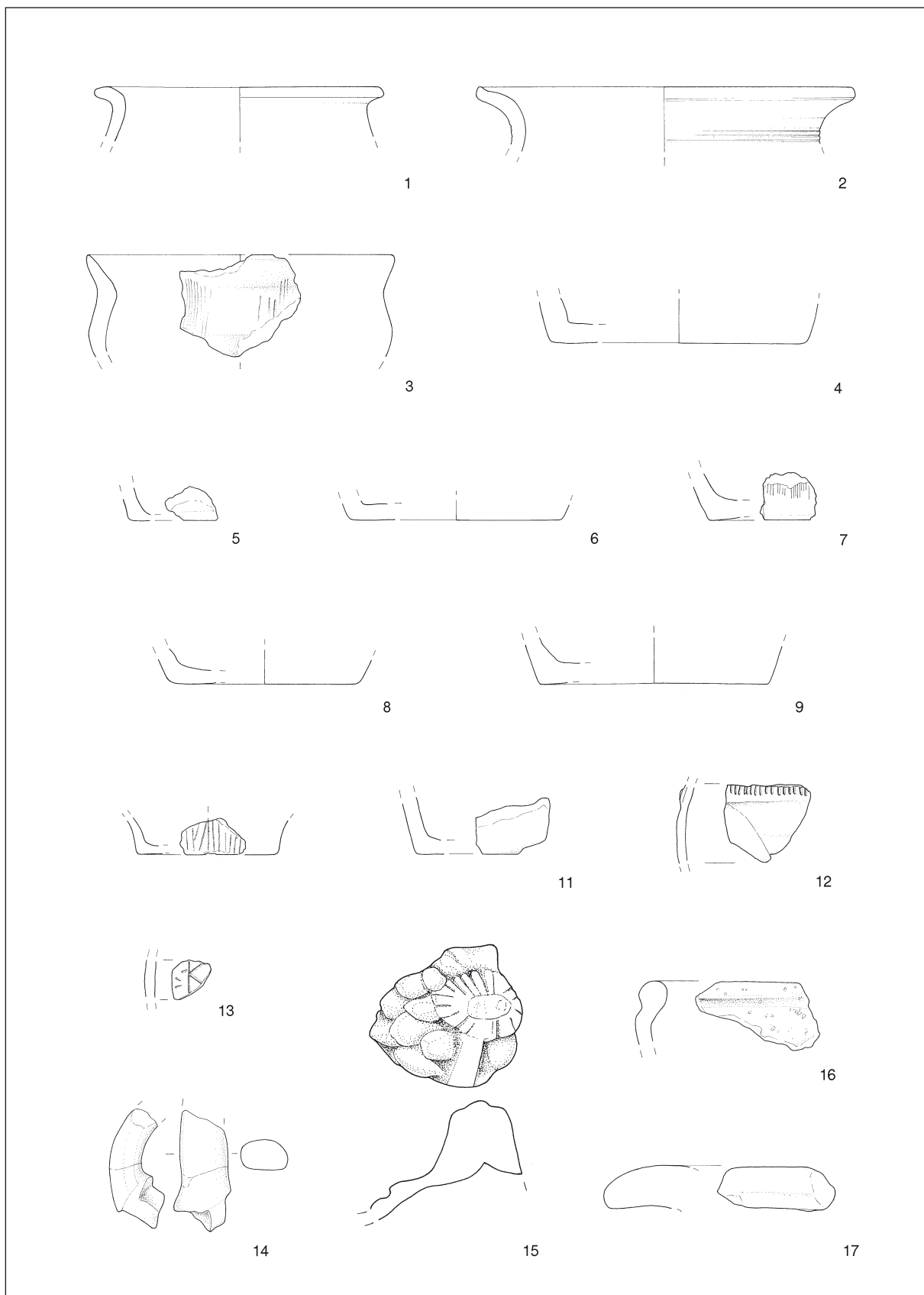
T. 3: Grublje. Keramika. M. = 1:3.

Pl. 3: Grublje. All pottery. Scale = 1:3.

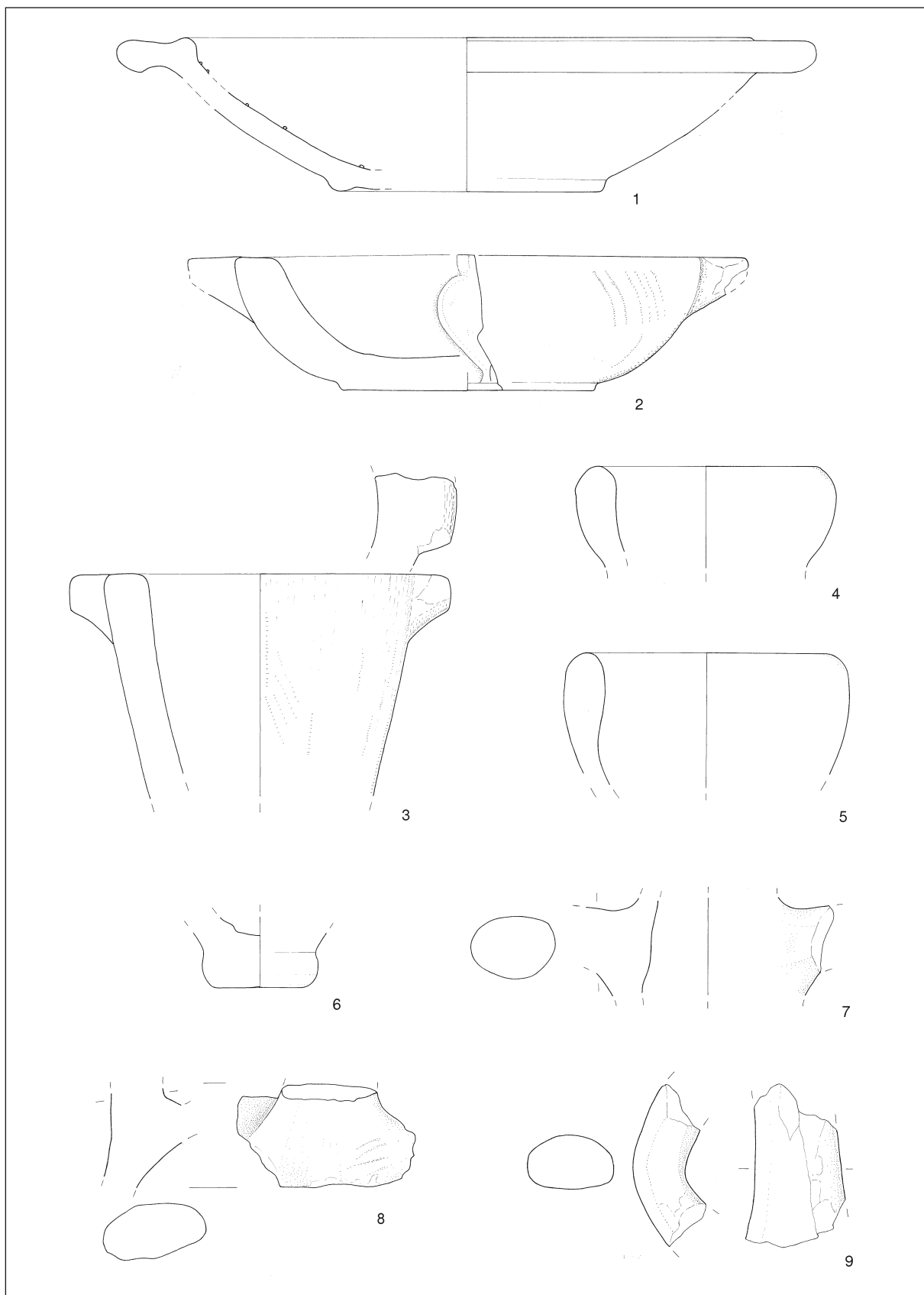
T. 4: Grublje. Keramika. M. = 1:3.

Pl. 4: Grublje. All pottery. Scale = 1:3.

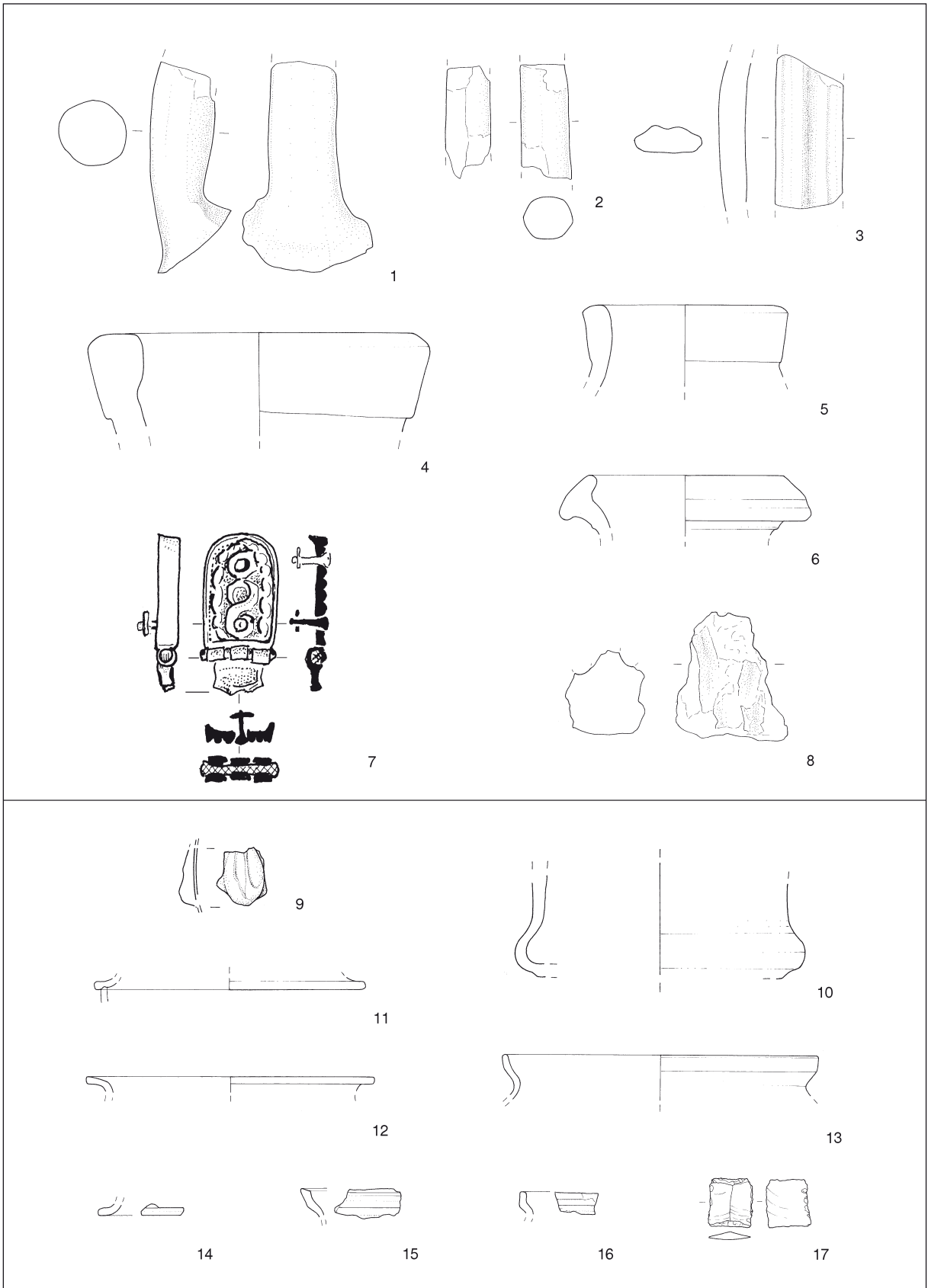

T. 5: Grublje. Keramika. M. 1-14,16,17 = 1:3; 15 = 1:2.

Pl. 5: Grublje. All pottery. Scale = 1-14,16,17 = 1:3; 15 = 1:2.

T. 6: Grublje. 1,4–9 keramika; 2,3 kamen. M. = 1:3.
 Pl. 6: Grublje. 1,4–9 pottery; 2,3 stone. Scale = 1:3.

T. 7: Grublje. 1-6,11-16 keramika; 7 bron in železo; 8 hišni omet; 9,10 steklo; 17 kamen. M. 1-6,8,11-16 = 1:3; 9,10,17 = 1:2; 7 = 1:1.

Pl. 7: Grublje. 1-6,11-16 pottery; 7 bronze and iron; 8 plaster; 9,10 glass; 17 stone. Scale 1-6,8,11-16 = 1:3; 9,10,17 = 1:2; 7 = 1:1.